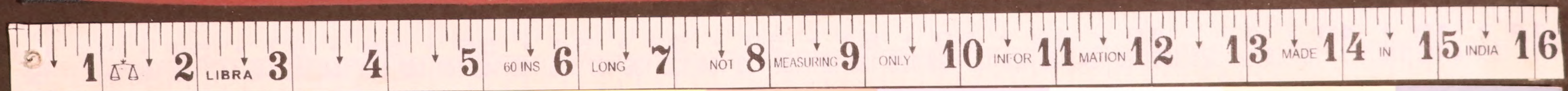

Shri Raghunatha Temple MSS. Library,
JAMMU

No.	६
Title	सिद्धान्तमौलि वैदिक सूत्र प्रक्रिया
Author	श्रीमन्महर्षिः
Extent	६४ पत्र
Age	
Subject	सांख्य

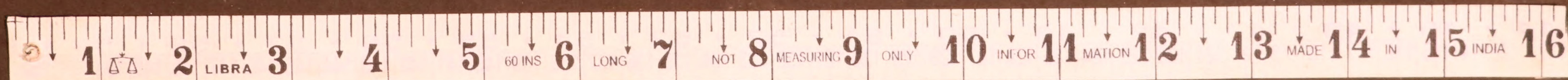

2
1/8

Handwritten text in Devanagari script, likely a postmark or address, located in the top right corner.

Handwritten text in Devanagari script, located below the red stamp.

३५८

ॐ श्रीगणेशायनमः छंदसिपुनर्वसोरेकवचनं द्वयोरेक
वचनं वा स्यात् पुनर्वसुर्नक्षत्रं पुनर्वसूवा लोकेतद्विवचनं
मेवा विशाखपोष प्राग्वत् विशाखानक्षत्रं विशाखे
षा षष्ठीयुक्तश्छंदसिवा षष्ठ्यंतेनयुक्तः पतिशब्दः छंद
सिद्विसंज्ञोवा स्यात् क्षेत्रस्यपतिनावयं रहवेतियोगंवि
भयछंदसीत्यनुवर्तते तेनसर्वेविचयश्छंदसिवैकस्मि
काः बहुलंछंदसीत्यादिरस्येवप्रपंचः यत्तिभं नभोगि

२

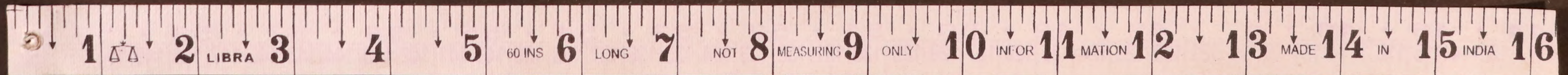
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16
LIBRA LONG NOT MEASURING ONLY INFOR MATION MADE IN INDIA

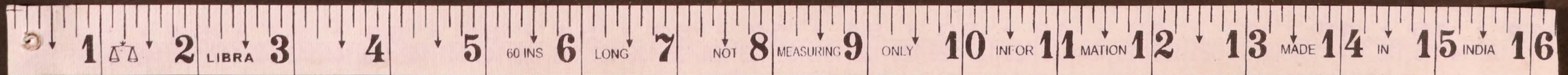
रोमनुषावत्पुपसंख्यानौ नभसात्स्वं नभस्त भत्वाङ्गत्वा
भावः अंगिर स्वदंगिरः मनुष्यदग्ने जनेरुसीतिविहित उ
सिप्रगोयोमनेरपि बाहुलकात् वृषाखस्वस्थयोः वृषवर्ष
कंवस्यस्यसः वृषाणवसः वृषाअस्योपस्यसवृषाणस्यः ३
होतवर्त्तिनींविभक्तिमाश्रित्यपदत्वेसतिनलोपः प्राष्टोभत्वा
द्वार्यते अतपवपदांतस्येतिणत्वनिषेधोपिन अहोपोनर
नित्तनअनंपित्वात् अपस्मणादीनिकुंदसि पत्तानिकुंदसि

२

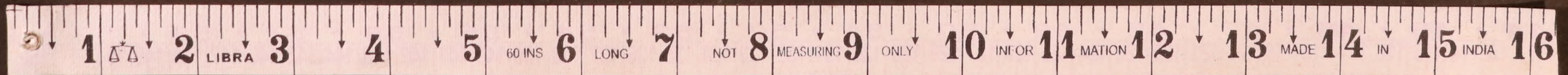

सि. एतानि चंदसिसाधुनि भपदसंज्ञाधिकागद्यथाषोगंसंज्ञाद्व
३५५ यं बोध्यं तथाचवार्तिकं उभयसंज्ञाव्यपीतिवक्तव्यमिति सस
ष्टुभास ऋक्तागणेन पदत्वात्कुत्वं भत्वाच्चेष्टाभावः जप्चवि
ज्ञानार्थायाः पदसंज्ञायाः भत्वसामर्थ्येनवाधात् नैनंहित्वेत्य
पिवाजिनेषु अत्रपदत्वाज्ज्ञश्च भत्वात्कुत्वाभावः तेषाम्वातोः
चंदसिपरेपि व्यवहितास्य हरिभ्यां पाह्योक्तं आशमंदैरि
रहरिमिर्याहि इंचिभवतिभ्यांच आभ्यां परोलिट् कित्स्यात्

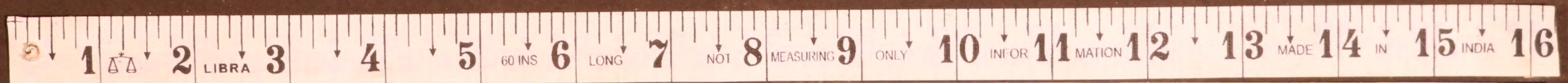
समीचेदसुहंनमं पुत्रैवे अथर्वणः वभवइदं प्रत्याख्यातं इंवेच्छंदो
विषः पत्वात् सयोवुकोनित्यत्वात्ताभ्यांलिटः किदचनानर्थकमिति
इतिप्रथमोऽध्यायः तृतीयावहोश्चंदसि जुहोतेः कर्मणि तृतीयास्यात्
द्वितीयाच्च यवाग्वाग्निहोत्रं जुहोति अग्निहोत्रशब्दोत्रहविषितिवर्तते य
स्याग्निहोत्रमधिष्ठितममेध-पद्येत्यादिप्रयोगदर्शनात् अग्नेयोरु
यत् इतिव्युत्पत्तेश्च यवाग्वाग्निहविर्देवतोद्देशेन त्यक्त्वा प्रतिपत्तीत्यर्थः
द्वितीयाच्चास्य गो ब्राह्मणविषये प्रयोगो दिवस्तदर्थस्य कर्मणि द्वितीयस्या

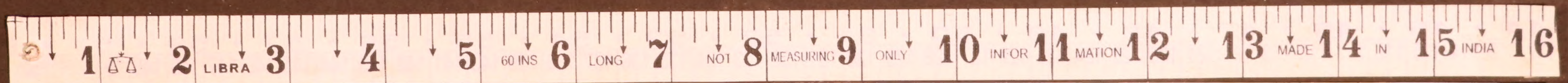
सि.

न षष्ठ्यपवादः ग्रामस्यतदहः सभायां दीव्येयुः चतुर्थे वहुलं छंदसि
षष्ठी स्यात् पुरुषमममं इमसे गोधा काला कादोर्वा वाटस्तेवनस्यती।
अथार्थः षष्ठ्यर्थे वतथीनिवाचं यावर्वेणपिवति तस्यै त्वः यज्ञेयक
रगो इह छंदसिवहुलं षष्ठा वृतस्य वृते नवायजतेः वहुलं छंदसि अ
दावस्त्रादेशः स्यात् वस्तानूनं लडि. मंप्रे वेति द्वे लंक अउभावः सप्तिम
मे हेमंतशिशिरावहोरात्रे वहुलं छंदसि छंदः पूर्ववल्लिंगः हेमंतस्य शिशि
स्वदेमंतशिशिरो अहोरात्रे अदिप्रभृतिभ्यः शपः वहुलं छंदसि वृत्रं ह

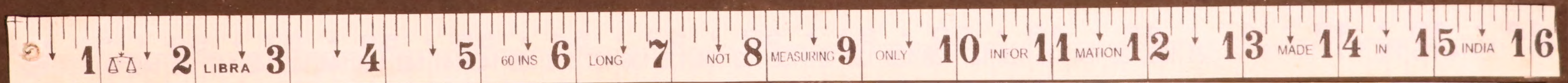

नतिवृत्रहा अहिशयतउपष्टक अत्रलग्न अदादिभिन्नेपिक्कविल्लक ।
 त्रायेनोदेवाः जहोत्यादिभ्यःसु बहुलंछंदसि दांतिप्रियाणिविदस अ
 मत्रापि पूर्णविवष्टि मंत्रेक्षसहृरण शहदहाइचक्रगामिजनिभ्योले ।
 एभ्योलेलेकस्यान्संत्रे अक्षन्तमीमदंनहिं ह-देशस्यगमहनेत्युपधा
 लोपेशासिवसीतिषः माङ्गुर्मित्रस्य धूर्तिप्रणङ्गुर्त्यस्य नशेर्वेतिकुत्वं स
 रुचोवेनश्रावः मानश्राधक आदित्याकारांतग्रहरां प्राःप्रायावाष्टि
 वी परावर्गीरभटक्षया अक्रन्मषासः त्वेरपिजागवांसो अनुगमन् मं
 त्रग्रहरां ब्राह्मणास्याप्युपलक्षणां अक्षन्तवाअस्यदंताः विभाषानुवृत्तेने

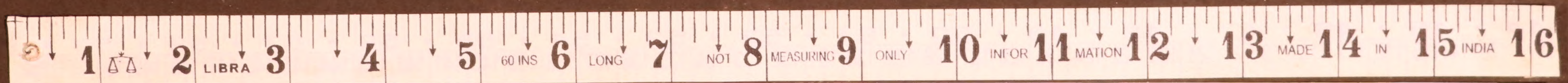

सि. ह नता अग्रभन्नजनिहृषः द्वितीयोऽध्यायः • अभ्युत्सादयोऽप्रजनयो
विकसोऽरमयामकः पावयांकियादिदामकः निच्छंदसि आवेषुचतुर्षु
दि. आम्र अक-यन प्रयोगश्च अभ्युत्सादयामकः अभ्युदसोषददितिलो
के प्रजनयामक प्राजीजनदित्यर्थः विकयामकः अवैषोदित्यर्थेचिनो
तेराम् दिवचनंकुत्वाच्च रमयामकः अरीरमत पावयांकियात् एषा
दितिलोके विदामकश्च अवेदिषुः गयेच्छंदसि श्लेषश्च गृहानज्ज गपत्तं
पुवं अगौममित्यर्थः नोनपतिथनगत्तेलयत्पदस्यनिभ्यः श्लेषश्च माता
यतोजरित्तः काममनयीः माताग्रिचनपीत् कृष्टरुहिभ्यांश्छंदसि श्ले

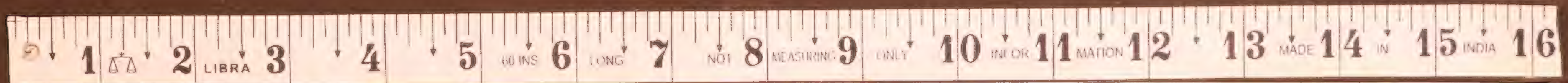

ननु इदं तेभ्यो करं नमः अमरत् अदनत् तानोः सानुमाकृतं चंदसि
निष्टर्कदेवहृपप्रणीपोन्नीयोच्छिष्यमर्पस्तयाध्वर्यत्वम्यत्वायदेवयज्ञा
एह्यप्रतिषीव्यत्रस्तवाद्य भव्यस्तावोपवाण्यएशनि कृतं तेर्निसर्वात् का
पिशमेण्यत् आद्यंतयोर्विपर्यासः निसर्वात्तं च निष्टर्कं वि नीतयशकामः
देवशब्दे उपपदेह्यते जहोते वीक्यपदीर्घश्च स्रद्धं ते वा उदेवरूपे प्रउत्
आभ्यां नयते क्यप् प्रणीयः उन्नीय इत्युर्वाच्छिषेः क्यप् उच्छिष्यः स्रद्धः
स्तुत्रादाभ्योपत् मर्यः स्तया स्त्रियामेवाप ध्वर्यः त्वर्नेर्पत् एणतौ त्व
न्यः त्वान्यः यजेर्यः अर्धं ध्वदैव्याय कर्मणे देवयज्ञायै आहुः पूर्वात् एच्छेकं

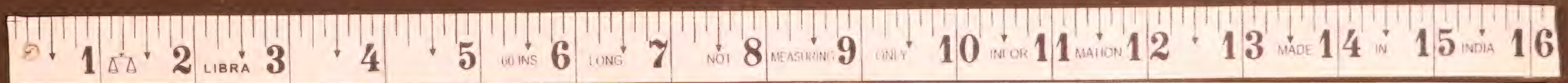

सि- आष्टक्यं धरुणं वाज्यर्पति सौम्यतेः कश्चिद्वत्वं प्रतिषोध्यः ब्रह्मनिवदेण्य
त ब्रह्मवायं लोकं तवदः सपिकश्चेति कथयन्तो भवन्ते सौ ते स्यान्मत् भा
व्यः स्नायः उत्पद्वा द्विनो ते र्णत आयादेशश्च एडे उत्तरपदे उपवाय्य
एडे हिरण्यपरतिवक्तव्यं उपवेय एडे मेवान्यत म्दसुखले एडे वे तस्मादि
गपधलज्ञाः कः छंदसि वज्रसनरक्षिमयां यभ्यः कर्मण्यपपदे उत्तस्या
त ब्रह्मनिन्वातद्रवनिं उत्तनोगोषसिंधियं येपथां पथिरक्षयः चतरदो
पथिरक्षी हविर्मयीनामभि छंदसि सहः स्विः स्यात् एतनाष्पाट् बृह।
श्च श्राम्वत्त दित्यवाद् योगविभाग उत्तरार्थः कव्यपुरीषपुरीषेषु ज्यट्

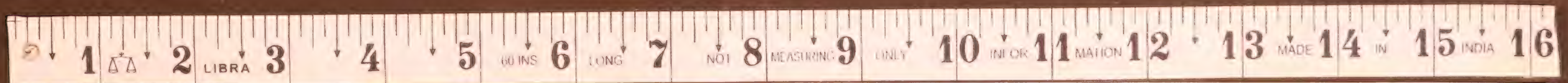
पृष्ठवहेर्मुट्स्यात् छंदसौ कव्यवाहनः पुरीषवाहनः पुरीषवाहनः
 हव्येः नन्तेः पादं अग्निर्नो हव्यवाहनः अग्नि-हव्यवाहनः पादसथेत
 वहश्चेति विवेकः हव्यवाल्गुगिराजरः पितानः जनसनसनकसोविट् । मग १
 विद्वनोरित्यात्वं अङ्गाः गोजाः गोषां दोनपाशसि मनोतेरनश्तिष्ठत्वं ३
 यंशुष्मेभिर्विसावाश्वाहः जन आदयिक्राः शवसापंचकृष्टीः अग्नेगाः मं
 श्वेतवहो कशस्युरो जशो गिवन् श्वेतवहादीना उस्पदस्येति वक्तव्यं यत्र
 पदत्वं भावितत्रापि न पवादोऽसक्तम्य इति श्वेतवाः श्वेतवाहो श्वेतवाहः
 उक्थानि उक्थेर्वाशंसनि उक्थशा प्रजमानः उक्थशामो उक्थशा

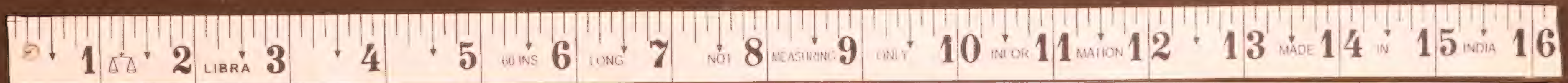
सि. सः पुरोदास्य जे दीयतेऽनि पुरोदाः अवेयेज अवयाः अवयाजो अवयाः ८
 छेतसः पुरोगस्य एतेसंबुद्धौक्तदीर्घानि पात्यते वादुक्यशा विजपैच्छंद
 सि उपे उपएदेयहेर्विच उपयट् आतोमनिक्कलिपस्य सपुपसर्गेचो
 यपदे आदंतेभ्योदातभ्यश्छंदसि विषये विनादयः त्रयः प्रत्ययाः स्युः वा
 द्विच सदामा सवीवा सपीवा भूरिदावा वृतयावा विच कीलालयाः ।
 वहुतंछंदसि उपपदांतरेपिहंते वहुतं क्लिप्पात् दोमादहा छंदसिलि
 ट् भूतसामाये अहंयावापृथिवी आवतान लिट्ः कानज्वा कसश्च ।
 छंदसिलिट्ः कानहक्कसवासः चक्राणाहमि योनो अग्ने अरविवांश्च

६

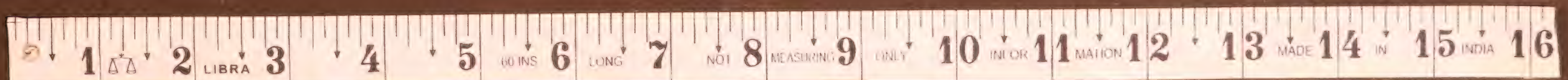
वायुः छंदःपरेष्वायामचिक्रज्जक्तव्यः काछंदसि उपत्ययःस्यात् अवायुः
परजधिका-तवसयोछंदसिवायो ऊर्वोस्तमेजव देवस्यसवितःसवे मन्त्रे
हाषेषयवमनलिदभूवीराटदातः हृषादिभ्यःक्लिप्सात्सचोदातः हृष्टिंदिवः
सममिष्टये पचात्पत्नीकृत इयंतेनयसीमतिः वि- : भूतिः अग्रग्राया
हिवीतये रातौस्याप्रो- सः छंदसि तड्.लड्.लिट् : चातर्थानांसंवंचेस
र्वचेसर्वकाट्टेतेवास्यः देवोदेवेभिरागमत लोटर्थेल्ड्. इदंतेभ्योकरं
नमः लड्. अग्निमवहोतारम हृषीतापयजमानः लिट् आद्याममार अ
यन्निपनो इत्यर्थः लिड्.र्थेलेट् विष्वादीहेत हेतु मद्वावादीवचातोर्लेट्

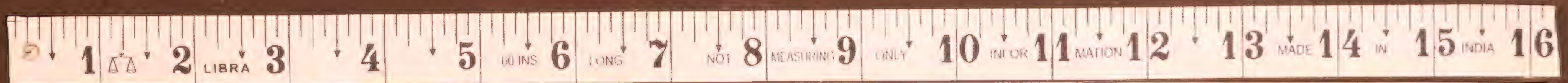
सि. स्याच्छंदसि सिद्धदुलंलेटि इतस्सलोपः परस्मैपदेषु लेट् सिद्धामितोलोपो
वास्यात्पर-मेपदेषु लेटोऽणौ लेटः अट् आट् पतावागमौ स्तसौ च पितौ
सिद्धदुलंणिङ्कृत्वाः हृदिः प्रणाश्राष्टिं तारियन्तु सपेत्रासस्करेति जोषि
ष द्वि आसाविषदर्शसानाप सिपः ३-पस्यवाभावे पतानिदियुत् प्रियः
सूर्येप्रियो अग्राभुवति सउत्तमस्य लेट् उत्तमसकारस्य कालोप करवावः
करवाव टेरेत्वे आतपे लेट् आकारस्य पेः स्यात् स्तुतेभिः सप्रपसा--ये
ने आनामित्पाकारस्य पेकारः विवितामष्ठीदाट् पेत्वंन अन्यथाहि पेट्
एव विदध्यात् सोयनानियजात इन् वैतोम्यत्र लेट् एकारस्य पेः स्यात् वा

८

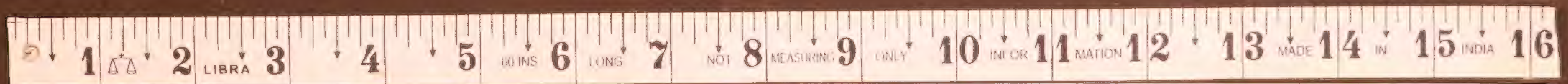

आतपेइत्यस्यविषयंविज्ञा यश्चामासीशौ ग्रहाग्र्यांतै अन्यत्रकिं सप्र
यसामादयेते उपसंवादाशंकमोक्ष यणवंचे आशंकापांचलेट् ।
स्यात् अहमेवयश्चामासीशौ ग्रहाग्र्यांतैजेज्जिज्ञास्यंतोनरकंपताम
हलःअःशानभो वेदसि शायजपि अपिशहाकानच् ह ग्रहोर्मच्छंद
सीतिहस्यभः गृभायजिह्वयामधु वधानदेवसवितः अनिवितामिति
भा तेर्नलोषः गृभाणमिते मध्वाजभारत्ययोवहुलं विकरणानां वः
हुर्लव्यत्ययः स्याच्छंदसि आण्डाशुस्यभेदति भिनत्रीति शान्त जरसा
मरनेपतिः मिपतइति शान्ते इंदोवस्तेननेषत् नयते उँट् शस्त्रसियो

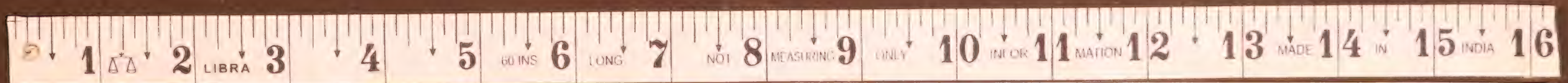

सि. द्वौविकरणो इद्रेणपुजातरुपेमहत्रंनरेमेत्यर्थः तरतेविद्यादौलिङ्. सि
प्रशचेतित्रयोविकरणाः समिङ्. पग्रहलिङ्गान राणां काल हलस्परकर्त्त
पञ्चव व्यत्ययमिच्छतिशास्त्रकृदेषां सोपिचसिच्यतिवाहुलकेन चुरिदमि
णावाः दक्षिणास्यामिति प्राप्ते चषालं येश्वरपूपावतदनि तदन्तीति प्रा
प्ते उपरस्मैपदात्मनेपदः द्रलवादिनामिच्छते इच्छतीतिप्राप्तोप्रनोपमन्य
ऊर्मिमच्यति युच्यते इतिप्राप्ते मचोस्तमाश्वासनेमचुनइतिप्राप्ते नरःपु
रुषः अवासवोरैर्दशभिर्विपूयाः विपूयादिनिप्राप्ते कातुः कालवाची
प्रत्ययः शोभीनाथास्यमानेन सुदोविषयेलट् नमसोऽग्राअदुस्तत् अचु

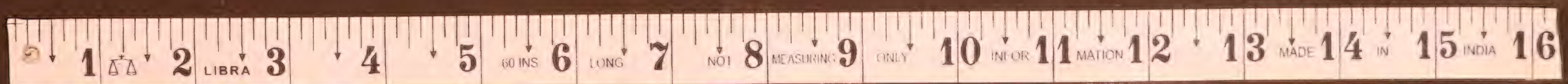

तदिति प्राप्ते मित्रवपंवसूरयः मित्रावयमिति प्राप्ते स्वरव्यत्ययस्तवह
ते कर्तेशब्दः कारकमात्रपरः तथाच नदाविनांकृतडितानां व्यत्ययः अ
न्नादाय अणिवययेश्च अवग्रहे विशेषः यञोयशब्दादरज्यलिङ्गाशि
ष्यडि. तिउ. कारेण प्रत्याहारः देशां व्यत्ययो जेदतीत्यादिरक्तयव लिङ्गा
शिष्यङ्. आशीर्लिङि. परेवातो रङ्स्याब्दीदसि वचउम मंत्रवोचेमाभ
ये दृशोरग्वक्तव्यः पितरंच दृशोपमातरंच अडि. त अटशोडीतिगुणः
स्यात् छंदसुभयाया चात्वचिकारोक्तः प्रत्ययः सार्वधातुकार्द्धधातुकोभ
यनज्ञः स्यात् वर्द्धतत्वासृष्टयः वर्द्धयंतित्यर्थः आर्द्धधातुकत्वास्मिन्लो

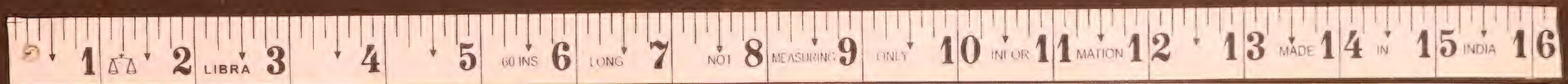

सिं. पः विस्तरावरे सार्वचातकृत्वा --- नावस्थाद्भुवोरितियण आटगा
 महजजनः किकिनौलिद्व आदताटवर्णांनाहमादेश्वकिकिनौस्तसौवलि
 दु---वाभ्रवज्जं।पपिःसोमं ददिर्गाः जम्मयुवा जद्विर्ह्वममित्रियं जजिः लि।
 दुद्गावादेवीसहे ऋत्ततामितिगणवाचनार्थं कित्वं बहुलं छंदसीत्युत्वं न
 त्वरिः जगुरिः तमर्थेसेसेनसेक सेकसेनच्ये अच्येन कच्ये कच्येन शच्ये
 वाच्येन तवेतंड.तवेन्नः से वहेरायः सेन तावामेधौ असे तारदोजीवसे
 निन्वायुदान को प्रेवेकसेन गवामिवश्रियसे अच्ये अच्येन जठरंष्टण
 च्यैः पक्षेआयुदानं कच्येन आहुवच्ये पक्षेनिन्वरः शच्ये राचसःसहमा

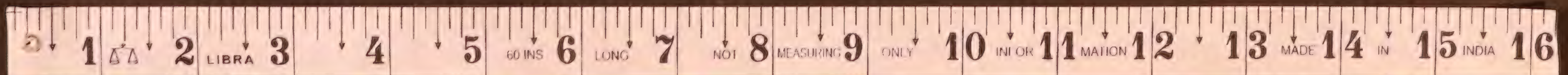

दयच्छे शब्देन वायवेपिवच्छे तवे दातवाउ. नवेद्रु सतवे तवेन कर्तवे
 प्रापराहि छेअव्यथिछे एतेतमर्थेनिपात्यंते प्रयातंरौछेअव्यथितमि।
 तथः (इमरेतोसक्तसुनौ द्वेम्बरोविचरितोः इम्बरोविलितः विनरितवि)
 लेखतमित्यर्थः) दृशेविस्मैच ३६ विख्यातमित्यर्थः शक्तिगामुत्कर्मलो श।
 क्रोतावुपपदेतमर्थेएतौस्तः विनाजंनशक्त अपलपन्नाशक्त विनक्त
 मपलोस्तमित्यर्थः द्वेम्बरोतोसक्तसुनौ द्वेम्बरोविचरितोः इम्बरोविलितः वि
 लेखितमित्यर्थः कृत्यार्थतवकेन केनान्नः नम्लुक्तिनेय अवगाहे दि
 दृशोपः भयस्पष्टकर्त्तव्य अवचक्षेचारिषु नावचक्षे अवख्यातमित्यर्थः

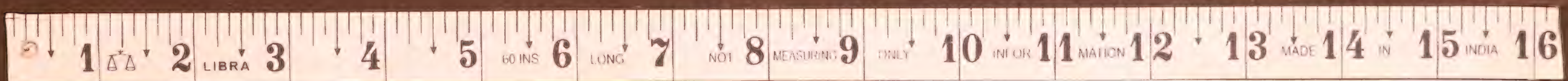

सि. भावलक्षणोऽस्येण कृच्चदिवरिङ्गनमिजनिभ्यस्तोसन् आसंख्यानोःसीदन्ति
आसमाप्तेःसीदन्तीत्यर्थः उदेतोःअपकेर्त्तो प्रवदितोः होतोः आतमितोः का
समा विजनितोः संभवाम सपितृदोःकसन् भावलक्षणो इत्येव पुराकूर
स्यविस्तयोविरमसिन् पुराजबुभ्यशात्तटः इतिरतीयः रात्रेष्वाजसौ रा
विशद्वात डी श्णात् अजसिषयेच्छंदसि रात्रीव्यावदायती लोकेनकृदि
की रादिनिडीष्यंतोदातः नित्यंछंदसि वक्त्रादिभ्यश्छंदसिविषयेनित्यं डीष
वक्त्रीप्रहीता नित्य ग्रहणपुत्रराथं भुवश्चाडीषाच्छंदसि विभीः प्रभीः
विप्रसंभ्यश्निदु प्रत्यपांतंस्त्रेनक्रियते उतश्चनृतेः उचडादेशस्तुसौत्र ।

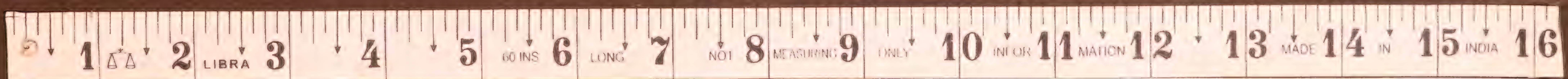

मङ्गला छंदसिलिवाडीपोलित्वमानकागमः लिखितः रथीरभूत्सङ्गला
ना दीर्घजिह्वाद्वन्दसि संयोगोपचत्वादप्राप्तेऽपीचिपीते आसरीवे
दीर्घजिह्वादेवांयत्तवाट् कदुलमंडल्वोच्छंदसि - इत्यात् कडुश्चवे कमं
उलः गम्यन्तमचुजतयते यालनामिति वक्तव्यं गम्यन्त मधुः ततः प
तेशलः अथपाभ्यश्च आविष्टस्योपसंख्यानं छंदसि आविष्टोवदते छं
दसिठन् वर्षाभ्यः टकोपवादः स्वरभेदः वार्षिकं वसंताच्च दृष्ट्याछंदसि
वासंतिकं हेमतोच्च छंदसिठन् हेमतिकं योगविभागउत्तरार्थः त्रीणि
कादिभ्यश्छंदसि णिनिप्रोक्तेष्वाणोरपवादः शोनकेनप्रोक्तमचीयते

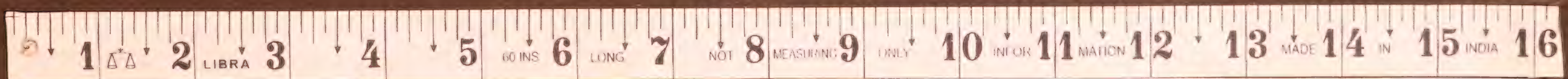

सि. शोनः वानसने पिनः छंदसिकि शोनकीयाशिक्षा इत्यच्छंदसि विकारे
मण्डस्यात् शारमयंवर्हिः मस्यपर्णमयीजुहः नोत्बद्धत्वात् उत्ताव
कारवान् मौजंशिव्य वत्रेचर्म नस्यविकारोवात्रीरज्जुः समायायः ३।
छंदसि सभेयोयवः भवेच्छंदसि समम्यंताद्भवार्थेयन् मेधायवविद्युत्पा।
यच्च यथायथंशेषिकाणामणादीनांवापवादोयंयत् पक्षतेपि भवंति।
सर्वविधीनांछंदसिबैकल्पिकत्वात् तथाथा मूजवान्तामपर्वनः तत्रभवोमौ
जवनः सौमस्येवमौजवनस्यमक्षः आचतुर्थं समाप्ते छंदोचिकारः पाथो
नदीभांजन् तमुत्पापाथ्योहृषा वनोदवीतन्मयोगिरोमे पाथसिभव पा

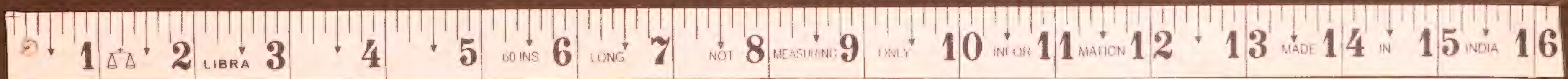

पुनः नयामवोनायः वेशंतहिमवज्ञामणा भवे वैशंतीभ्यः स्वाहा हेम
वतीभ्यः स्वाहा स्त्रोतसोविभाषाञ्चौ पक्षेयन् अतः अयोस्त्वस्वरेभेदः
स्त्रोतः स्त्रेतस्यः सगर्भसपूथसनुतायन् अनुभ्रातासगर्भः अनुसत्वा
सपूथः योनस्सनुत्य उतवाजियन्तुः नृतिर्नृतं तपुंसकेभावेकः सगर्भा
यस्त्रयोपिकर्मधारयाः समानस्य छंदसो निसः ततोभवार्थेयन् यतोपवादः
तुगाहन् भवर्थे पक्षेयदपि आवःशमं ह्यमंतूयासिनिवहृवा तृप्तिया
सिनिशाखांतरे चनाकाशयज्ञवरिष्टेषु तृप्तिशब्दः अग्रायत् - चैव
चाहन् अग्नेभवोऽग्नयः अग्नियः अग्नीयः समुदिया असरसोमनीविणं ।

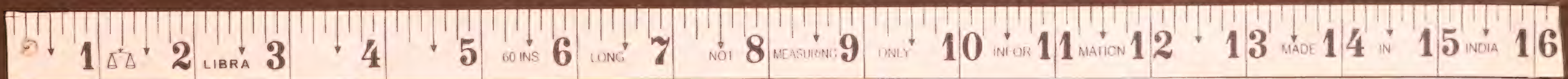

सि. तानदतोभ्रभियस्येववोषाः वहिषिदत्तं प्राग्वितायदित्येव वहिष्येष निधि
षु दत्तस्य भागकर्मणी भागोऽंशः दत्तं रस्योयान्तांहनती यातेअग्रेरत्तस्या
तन् रेवतीजगतिविष्णोः प्रशस्ये प्रशंसनेयस्यात् रेवत्यादीनांप्रशंस
नंरवत्यं जगत्यं हविष्यं सुरस्यस्य असुर्यंदेवेभिर्धाषिविष्यं मायायाम्।
ए आसुरीमाया तद्वानासामुपधानोमंत्र इतीष्टकासलक्ष्मणोः वचसान्
पधानोमंत्रः आसामिष्टकातांवर्चसाः इतयाः अश्विमानए अश्विनीक
पदधाति वयस्यासुमूर्द्धोमतए तद्वानासामितिस्त्रंसर्वमनुर्हर्तते म
तोरितिपदमावर्त्यपंवस्यंतवोध्यं जतुवंतोयोमूर्द्धशद्वसतोमतस्यात्

यमस्यमेतोर्लकचवयः शतृवन्मंत्रोपधेयास्तिष्ठकास यम्मिन्मंत्रे मूर्धवयः
शब्दोस्तस्तेनोपधेयास मूर्धन्वतीरुपधधातीतिप्रयोगः मन्वर्थेमासतन्वोः
नभोभ्रं तदास्मिन्नस्तीतिनभस्योमासः श्रोजस्यातनः मधोर्जच भयवः मा
वः श्रोजसोहति यत्नो श्रोजस्यमहः श्रोजसीनंवा वेशोयशश्चादेर्भगायं
लवो यथासंख्यंनेष्यते वेशोवलंतदेवभगश्चिकर्मधारयः वेशोभायः वे
शोभगीनः यशोभग्यः यशोभगीनः पूर्वैः कृतमिनयोच गंभीरेभिः प
थिभिः पूर्वितोभिः येतेयंथाः सवितः प्रर्यासः श्रद्धिः संस्कृतं यस्पेदमयं
हविः सहस्रेणसंमितौघः सहस्त्रियासोअपानोर्मयः सहस्रेणातुल्याश्च

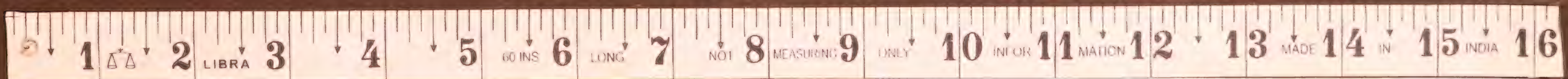

सि-

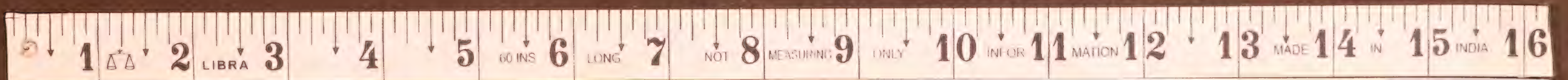
र्थः मतोचसहस्रशब्दात्मन्वर्थवः स्यात् सहस्रमस्यान्ति सहस्त्रियः सोमम
हेतियः सोम्योत्रालाः यत्ताहेत्यर्थः मयेचसोमशब्दायः स्यात्पडर्थे सो
म्यर्थे सोममयमित्यर्थः मचोः मयशब्दात्मयडर्थेयः स्यात् मय्यः मधुम
यत्यर्थः वसोः समूहेच वात्मयडर्थेयत् वसयः अक्षरसमूहेकंदसउ
पसंख्यानं कंदसद्वादक्षरसमूहे वर्तमानात्स्वार्थेयदित्यर्थः आश्रावयेति
तत्परक्षरं अस्तुश्रावडिनिचत्तरक्षरं येजेतिद्व्यक्षरंयेयजामहइतिपंचाक्ष
रं द्व्यक्षरोवषट् कारः पषवैसप्तदशाक्षरंष्टंदस्यः नक्षत्रादः स्वार्थे न
क्षत्रिषेभ्यस्वाहा सर्वदेवातातिल स्वार्थे सवितोनः सवत्त सर्वतानि

१२

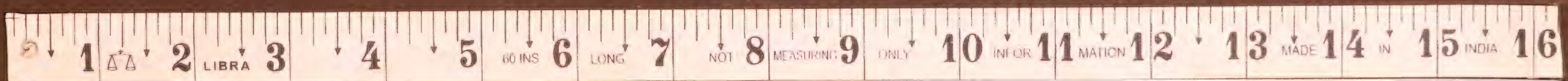

प्रदक्षिणिदेवतातिमुराणः शिवशमरिष्टस्यकरे करोतीतिकरः प
चाद्यच्च शिवकशेतीति शिवतातिः यानिः शंतातीभवतोददासुषे ।
अथोअरिष्टतानये भावेच शिवादिभ्योभावेतानिस्पाच्छंदसि शिवा
भावः शिवतातिः शंतातिः अरिष्टतातिः इतिवतुर्थः सप्तनोच्छंदः
तदस्यपरिमाणमिति वर्गइतिच सप्तसाप्तानि अष्टजत शान्शतो
डिनिच्छंदसि तदस्यपरिमाणमित्यर्थेवाच्यः पंचदशिनो अर्द्धमासाः
त्रिंशिनोमासाः विंशतेत्युतिवाच्यं विशिनोगिरसः पुष्पदस्यदोः
सादृश्येमतुष्टाच्यः त्वावतः पुरुवसोच्छनत्वांवांशस्यः यज्ञंवि प्रस्यमा

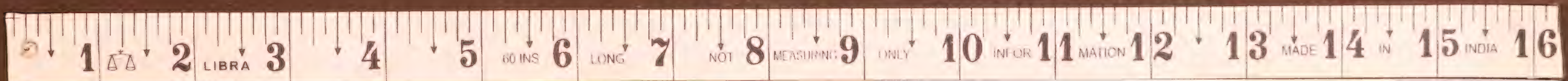

सि. वतः छंदसिवशातिपदिकमात्राज्ञदहतीति यत् सादन्यं विदध्यं व
त्सरांताच्छंदसि निर्वृतादि-र्थेषु ईदत्सरीयः संपूर्वात्त्वच वा
च्छः संवत्सरीणः संवत्सरीयः परिवत्सरीणः परिवत्सरीयः छंदसि
वसु शतशब्दाज्ञदस्य प्राप्तमित्यर्थे भाषाज्ञत्वियः उपसर्गाच्छंदसि
धात्वर्थे धात्वर्थविशिष्टेताधनेवर्त्रमानात्त्वार्थवतिः स्यात् यदुदहते
निवतः उद्गताविगतानित्यर्थः यद्वत्छंदपरस्य उटः यदस्यान्मट्च
पंचथं पंचमं छंदसिपरिपंथि परि परिणोपर्यवस्थानरि अपत्यं
परिपंथिनमात्वापरिपणोविदत् बहुलं छंदसि मत्वर्थे विनिः स्यात्

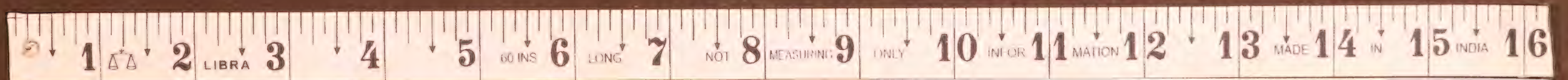

छंदोविन्धकरलोष्ठामेवलाहयोमयरुताहृदयानंदीर्घश्रेणिवक्त
व्यं इतिदीर्घः मंहिष्टमुभयाविलं शुनमष्टाव्यचरत् छंदसीवनियो
चवक्तव्यो ई रथीरभूत समंगलीरियंवच्च मयवानमीमहे तयोर्दी
हिलोवच्छंदसि इदंतयोर्ध्यासांखलः इदाहिवउ पस्तुतिं तर्हि था
हेतौवच्छंदसि किमस्यास्याहेतौ प्रकारेच कथाग्रामंनष्टच्छसि क
थादाशेम पश्च पश्चावच्छंदसि अवस्थास्तान्पर्येणियोतोः पश्च।
हिसः नोतपश्चातच्छंदसि त्वजंतात्वनंताच्चदृष्टोयसुनौस्तः आ
सुनिकरिष्टः दोहीयसीचेनः प्रत्नपूर्वविशेषमात्यालच्छंदसि इवार्थे।

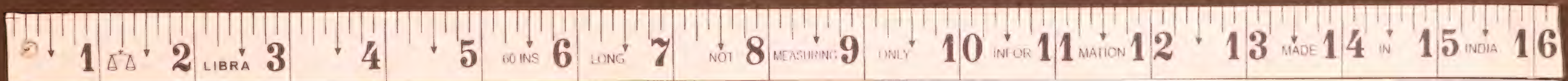

सि. ते प्रत्नया पूर्वया विषये मया अमुचं छंदसि किमेभिड. व्ययवादिने
व प्रत्नं वृकजेषां भान्ति त्वनाति लोचं छंदसि सार्थो यो नोदरे वोह ।
कतिः ज्येष्ठतातिं व हि षट् अनसंतानुपुंसका च्छंदसि तत्पुरुषाद
व्यात्ममासातः ब्रह्मसामं भवति हेवं छंदसानि बहु प्रजा छंदसि ।
बहु प्रजांति ईति मा विवेश छंदसि च दंतस्य दंतस्या बहु व्रीहो उ
भयतो दंतः प्रतिगृह्णाति अतश्छंदसि अदंता ह उ वीहेनं कए ह
तामाजायस्य दंतमाता इति यद्यमः एका बोद्धे छंदसि वेति वक्तव्यं
योजागार दानि प्रियाणि तुजा दीजा दीर्घा भ्यासस्य तजादिराकृति

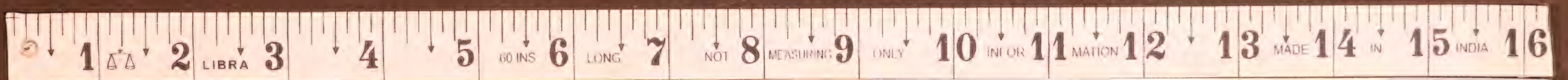

गणः प्रभावात् वृजानः सूर्ये मामहानं दाधारयः दृष्टिवी मनता
वः बहुलं छंदसि हः संप्रसारणं स्यात् इन्द्रमारुतये ऋचित्रे
त्तरपदादिलोपच्छंदसि अक शब्देपरेत्रः संप्रसारणं उत्तरपदादे
लोपश्चेतिवक्तव्यं त्वंसक्तं छंदसि किं ऋचानि रमेर्मनौ बहुलं रे
वात् रयिमात्पुष्टिवर्द्धनः चायः कीन्याग्रन्यविकुर्ननिचिकुरन्यं लि
पुसिरूपं बहुलग्रहणानु हन्तेनेह अग्निं ज्योतिं निवाय अयस्येधो
यामात् वरात् इन्द्रस्युमेति त्याज्याताश्चितमाशीराशीर्तः एतेछं
दसिनिपात्यन्ते इन्द्रस्य विलोपदपस्येधेयां सूर्येर्लङ्गायाम् अर्कमा

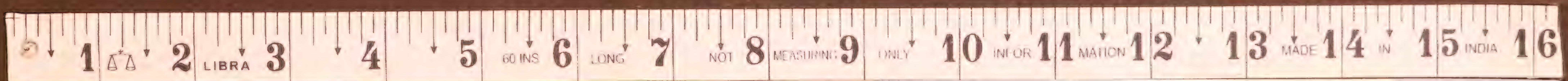

सि. नुचुः वसुधान्तः श्रुतिरहेमलियसि चिच्युषे च्युडोलिटियासि यस्मि
त्ताजत्यनेर्गलि आतास्तइंद्रसोमाः श्रितानोग्रहाः श्रीच पाके निष्ठा
यो नाशिरं दहे मथ्यत आशीर्तः श्रीच पवकिपिनिष्ठायाच्युविदेच्युदसि
विदेदेत्ये अस्मैच आत स्यात् चिवाट चिवेदेत्यर्थः शीर्षेच्छन्दसि शि
रशाह्वशीर्षेन स्यात् शीर्षोर्जगतः वाछन्दसि दीर्घाञ्जसि अविचपर्व
सर्वर्णदीर्घावास्यात् वाशहीवारास्योमानधीरीलतेविशः उत्तरस
त्तद्वयेः पीदंवाक्यमेदेन संबध्यते तेनामिपूर्वतंवास्यात् प्रामीच
सूर्यं सर्मित्तसंप्रसारणाचेति पूर्वरूपमपिवाश्ज्यमानः शोच्छन्दसि

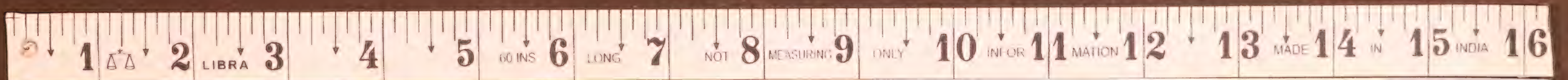
वहुलम् लोपः स्यात् यातेगात्ताणांतापिण्डानाम् एमन्नादिषु च
दसिपररूपं वक्तव्यम् अणान्तेमन् अणान्तोऽणान् भय्यप्रवयेचञ्च
दसि अमिर्ष्व इति सम्प्रसारणाच्चेत्यग्निमपत्तद्वये इत्यर्थः विभेत्
स्मादिति भय्यः वेतेः प्रवय्य इति सिंयामेव निपातनम् प्रवेयमित्य ।
नान्नञ्चदसिकिं भेयम् प्रवेयभूहदव्या उपसंख्यानम् हृदेभवाह
दव्या आयः भवेच्चन्दसियत् प्रकृत्यान्तः पादमव्यपरे ऋकपाद
मध्यस्य एङ् प्रकृत्या स्यात् अतिपरेनतवकारेति उपप्रयन्तोश्च
धरम् सजाते अश्वसुन्ते अलः पातासपतेः चञ्चि अव्यपरेकि

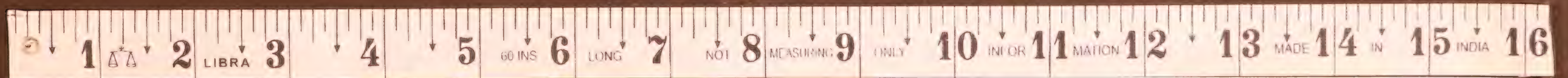
सि.
वे.

स तेवदन् तेऽयजन् अद्यादवयावक्र मरव्रतायमवंत वस्युषुच
पुष्यपरेऽयनि एङ्. प्रकृत्यावसभिर्नो अद्यात् मित्रमहोश्रव
यात् माशिवामो अवक्रमः तेनोअव्रताः शतधारो अवतृकुशिका
सो अवस्यवः यद्यपि वहुचैः तेनोऽवन्नरयत्तः सोऽयमागात् ते
रुणोभिरिषादौ प्रकृतिभावोनक्रियान्ते तथापि बाहुलकात् स
मायेयम् प्रतिशाखेत् वाचनिक एवायमर्थः यजुष्मरतेऽरुण
उरः शहृषङ्. त्तोऽतिप्रकृत्यायजवि उरोअन्तरितम् यजवि पा
दाभावादनंतः पादार्थवचनम् आयोज्यारोहणोवर्षिष्टेअ

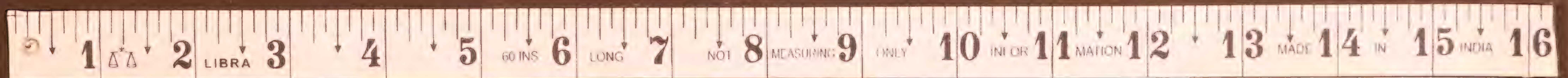
म्वाले अमिके पूर्वे यजुषि अति प्रकृत्या आपो अस्मात्मातरः
जषाणो अग्निराज्यस्य वृषाणो अंशभ्याम् वर्षिष्ठे अधिनाके अ
मे अम्वाले अमिके अस्मादेववचनादभ्यर्थेतिहसोनअङ्ग ३
त्पादौच अङ्ग-शहेयपड. तदादौच अकारेयपड. पूर्वःसोःतिप्र
कृत्यायजुषि प्राणो अङ्गे-यदीवत् अङ्गे-अङ्गे-अशोचिषम् अनु
दातेवकुधपरे कवर्माधकारपरे अनुदातेःतिपरेपङ्ग प्रकृत्याय।
जुषि अयंसो अग्निः अयंसो अभ्वरः अनुदातेकिम् अष्टोःग्रेरु
दे अग्रशह आगुदातः कुधपरेकिम् सोःयमग्निमत्तः अवप

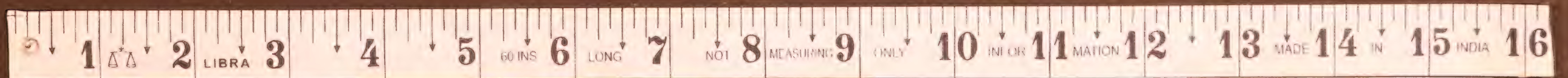
सि.
वै.

थासिच अनुदात्ते अकारादौ अवयथा शशहेपरे यत्तषिपड. प्र।
कृत्वात्तीरुद्रेभ्यो अवयथाः वयेस्यासिलङ्गि. तिङ्ग. तिङ्. इत्यनुदात्त
त्वम् अनुदात्ते किम् यद्रेद्रेभ्योः वयथाः निपातैर्यञ्चेति निजातो न
अङ्गेः ननासिकच्छन्दसि आङोचिपरेः ननासिकः स्यात् सच प्र
कृत्वा अभ्रश्च अपः गभीरश्च उग्रयुते ईषा अदीनान्छन्दसि प्रकृ
तिभावो वक्तव्यः ईषा अतो हिरण्ययः न्यायम् स्यच्छन्दसि बहुल
म् स्यत्तस्य सेल्लोपः स्यादुलि एषस्य भानः ह्रस्वाच्चन्द्रोत्तरपदे
मन्त्रे ह्रस्वात्परस्य चन्द्रशब्दस्योत्तरपदस्य सडागमः स्यात्मेतन्नि

अद्वोमरुङ्गणः सश्चन्द्रपितरामातराचन्द्रसिद्धन्देनिपातः।
ग्रामागन्तापितरामातरातच चाद्विपरीतमपिनमातरापितनचि
दिष्टो समानस्यच्छन्दस्यमूर्ध्वं प्रभृत्यदर्केषु समानस्यसः स्यान्मूर्ध्वो
दिभिन्ने उत्तरपदे सगर्भ्यः चन्द्रसिस्त्रियांवहुलम् विष्णुगदेवयो
रद्वोदेशः विश्वाचीच वृताचिच देवद्वीचीनयनदेवयन्तः साक।
द्वीची सधमादस्ययोश्चन्द्रसिहस्यसधादेशः स्यात् इन्द्रत्वास्मिन्
सधमादे सोमः पथिचन्द्रसिपथिशब्दे उत्तरपदेकोः कवका
चकवपथः कुपथः साष्टौसाष्टौसाष्टौतिनिगमे सहेः काप्रत्यये

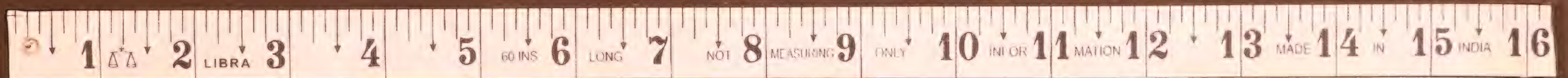

सिः
वै.

आयं द्यंत्ततीयंनिपात्यते मरुद्भिरुग्रः एतताससादा अनेर्मध्यस्थः।
स्यडस्यलः ङस्यलश्च प्रातिशाख्ये विहितः आह हि द्योश्चास्यस्वर
यो मर्थे मेत्यसंपद्यते स डकारो लकारः लकारतामेति स पवचास्य
ङकारः सन्तृष्णाणां संप्रयुक्त इति छंदसि च अष्टन आत्वे स्यादुभरप
दे अष्टापदी मंत्रे सोमाश्चंद्रि यविष्मदेव्यस्य सतौ दीर्घः स्यात्
अश्वावतीं इन्द्रिया वान्मदिन्नमः विष्मकर्मणा विष्मदेवावता
श्रोषधेश्च विभक्तावप्रथमायां दीर्घः स्यान्मंत्रे यदोषधीभ्यः अ
दधा श्रोषधीषु ऋचिर्ननुयुमक्षतङ् कत्रोरुष्याणां दीर्घः स्या

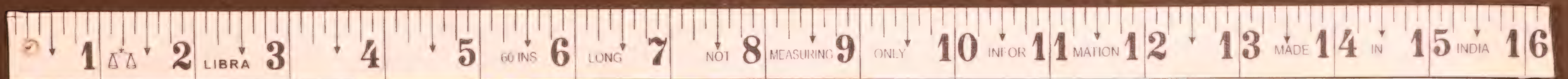
३ सामावती

१५

त्वात्तेनेइंद्र नमर्तः लतवाघास्यालात् मत्तगोमंतमीमहे भर
 ताजातवेदसं तडि. तिथादेशस्यडि. त्वपत्त- हणं तेनेहन श्च
 णोतग्रावाणः कूमनाः अत्रातेभद्रा यत्रानश्चक्रा उरुष्पाणः
 शकः सजि अविदीर्घइत्येव- अभीषुणः सावीनां सजइतिषः
 नश्चधातस्योरुषभ्य इतिगाः हावोतस्तिडः मत्रेदीर्घः वि- हि च
 काजरसंनिषानस्यच एवाहिते कृंदस्य भयथा नामिदीर्घोवा
 धाता धातुणामितिह ह्रवाः तेत्तिरीया स्तद्वस्त्वमेवपठति वाष
 पूर्वस्यनिगमे वपूर्वस्यान उपधायावादीर्घोः संवृद्धौसर्वनाम

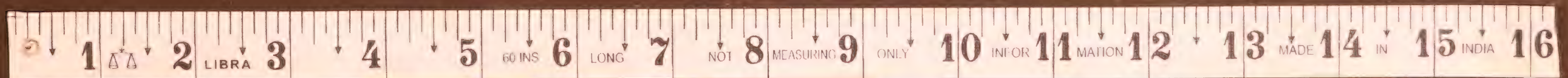

सि.
वे.

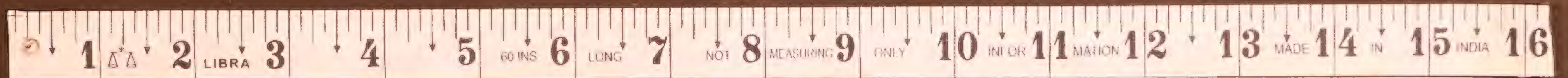
स्थाने ऋभृत्ताण ऋभृत्ताण निरामकिं तदातदाणो जनितामंत्रे
हडादौटविणिलोपोनिपात्यते योनःपिताजनिता शमितावजे प्रा
मयितेत्यर्थः यु-वोदीर्वच्छंदसि ल्यपीत्यनवर्तने विष्णु वि-य ।
आडजादीनां छंदस्यपि दृश्यते अमजादी नामित्यर्थः आतदा आ
व जमाद्योगो बहुलंछंदस्यमायोगेपि जनिष्टा उग्रःसहसे मा
वः क्षेत्रेपरजीत्यवाशः इत्योरे प्रथमदध आय रेभावस्याभीष
चैनासिद्धत्वादातोलोपः अत्रेरशहस्येति कृतेपुन रपिरेभावः त
दर्थंस्त्रेदिवचनानं निर्दिष्टं इत्योरिति छंदसुभयथा भूमधियो

२०

र्यराणा द्विदु- वज्रोदनेषु विव्रति- विभुवंवा सुथोनवमये स
वियोवा तज्वादीनां छंदसिवहुल तन्वंप्रथेम तनुचंवा अं- - - - -
टीव- तनिपात्यो छंदसि पतयोरुपधा लोपः कितिप्रत्यये वित
त्रिरेकवयः शकुनाश्वयमिम- वसिभसेहि- - - - - स- - - - - स्वमे व-
तेहरीथानाः दुभल भोहेर्विः शुश्रूणष्टकृद्वभ्यश्छंदसि शुधी
हवं श्रूणथीगिरः रायस्सर्द्धिरुगा- - - - - अणाह्यधि वाछंदसि ।
हिरपिडा अडि. तस्य हेर्धिः स्यात् रांरधि रमेव त्वयेनपरस्मैप
दं शपः सुः अ- - - - - अस्मैप्रयंधि पुयोचित्यातवेदः यमेः श

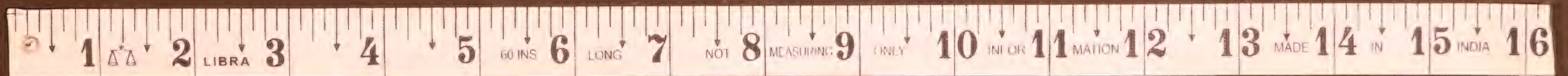

सि.
वै.

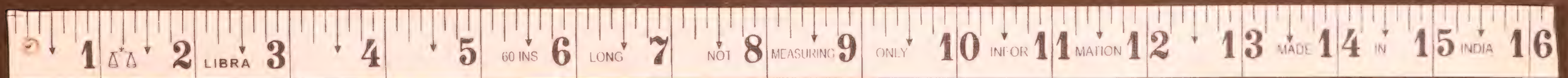
पोलक योतेः शयः श्रुः मंत्रेष्वाद्यादेशात्मनः आत्मनूशद्वयाद।
लोपः स्यादादि. त्मनादेवेषु विभावर्तोच्छ्रंदसि अजशद्वयस्य अतः स्या
नेरः स्याद्दोऽष्टमेयस्सु त्वंरजिषुमनु-षि अजिष्टवा अत्यवास्त्या
वास्तमाधीहिरण्ययानिच्छंदसि अतोभवअत्यं वास्तनिभववा
स्त्यं नास्तवामधुशद्वयानि स्त्रियांयणादेशोनिपात्यते माधीर्नः
संलोपधीः हिरण्यशब्दादिहितस्यमपरोमशद्वयलोपोनिपात्य
ते हिरण्ययेनसवितारथेने इतिषष्ट शौडोरुद्र बहुलच्छंदसि
सडागमः स्यात् लोपस्त आत्मने पदेष्वितिपदे तलोपः येनवोद

२१

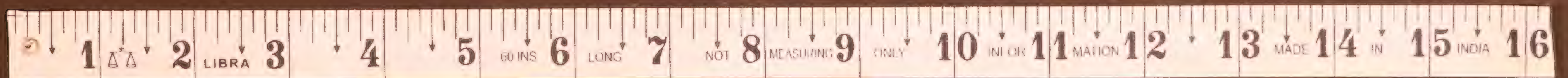

द्वे लोपाभावे दृढं दृढले अट्टमस्य अतोभिसपेस वृहलं छंदसि
 अग्निदेवीभिः नेतराछंदसि स्वमोरदङ्.न वार्त्रचमितरं छंदसि किं
 अतरकाष्टं लोत्पृ कापिछंदसि यजमानं परिधापयित्वा सृणंस
 लुक पूर्वसवणाच्छे पाडाद्यायाजालः ऋजवः संतपंथाः पंथान्
 ति प्राप्तेसः परमेद्योमन् द्योमनिर्धितिप्राप्तडे लुक धीतो मतो सृष्टु
 ती धीत्यामत्यासृष्ट्येति प्राप्तेपूर्वसवर्णः यासुरथारथीतमा दिवि
 स्पृशा अथिना यौसुरथौदिविस्पृशवित्पादौप्राप्ते आनताद्वाप्त
 णं नतमिति प्राप्ते आन यादेवविमहाता त्वापमिति प्राप्ते आन।

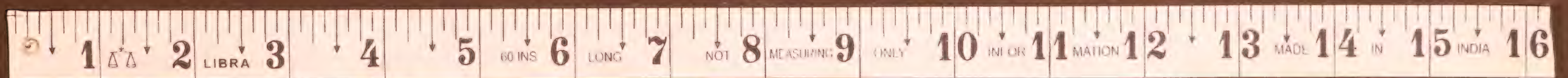

सि. नपुष्मे वाजवंचवः अस्मेऽंद्राहहस्यति पुष्पासुअस्मभ्यमिति प्राप्ते
 वै. शे ऊरुया धूस्रया उरुणा धूस्रनेति प्राप्तेया नाभाष्टयिद्याः नाभा
 विति प्राप्तेडा ताअनुष्णोव्यावयतात् अनुष्णानमनुष्णव्यावस्याव
 दङ्. अडोद्या साधुया साध्विति प्राप्ते याव वसंतायजेत वसंतेश्च
 प्राप्ते आल द्र्याडियाजीकराणामुपसंख्यानं उर्विया दार्विया उरु ।
 णादारुणोति प्राप्ते श्या सत्तेत्रिणोति प्राप्तेडियाच् दृतिंनशुक्लसर
 सीशयानं डेरीकारश्चाहुः तत्रायुदात्तेपदेशाप्तेव्यत्ययनांतोदात्तता
 धस्ततस्तडीपंतान्दे. लंक ईकारादेशस्यतदाहरणांतरंष्टयं आउ.

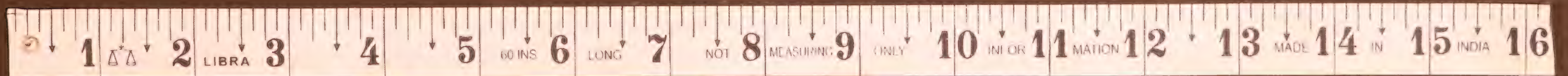

याजयागो मयसंख्यानं प्रवाहवासिहृतं वाहुनेति प्राप्ते आऊदेष्टाः
 वेडि. तीतिगुणः स्वमया समेनेति प्राप्ते अयाच् सनः सिधुमिव
 नावया नावेति प्राप्ते अयान् रित्स्वरः अमोमम् मिवादेशस्यामो
 मम् स्यात् अकारट् रणार्थः शित्वात्सर्वादेशः अलिसिचइति ।
 ट् वर्ध्यावृत्रं अवधिषमिति प्राप्ते लोपस्त आत्मनेपदेषु छंदसि दे
 वाअदह अदुहतेति प्राप्ते दक्षिणत शये शेतेइति प्राप्ते आत्मेति
 किं उत्संदुहंति धुमोधात् अंतरेवोष्माणंवारपधात् दारयधुमि
 ति यजधैनमिति च पनमित्यस्मिन् परेधर्मोऽतलोपोनियत्पते य

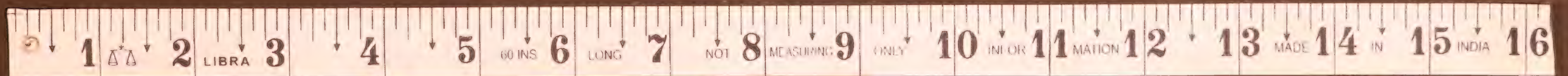

सि. जधैर्न प्रियमेधाः वकारस्य पकारोनिपात्यतश्चित्रिकारोक्तिः
वै. प्रामादिकौ तस्यतात् मध्यम पुरुष बहुवचन स्यान्नेतात्स्या
त गात्रमस्यनूनं कृणतात् कृणतेनिप्राप्ते सूर्यचतुर्गमयता
त गस्यतेतिप्राप्ते तप्तनप्तनयनास्य तस्यैवेव शृणोतग्रावा
णः शृणतेति प्राप्तेतश्च सुनोतन यंचतनब्रह्मबाहसे दद्या
तनइविणं तनश्च सरुतस्त—(तस्यैवेव शृणोतग्रावाणः) न
एन जयधूमिति प्राप्तेअत्ययेन परस्मैपदं सुप्ते विष्णेदेवासे
मरुतोयतिएन यत्तांवाकाः स्येत्यर्थः यच्चद्वा—दसोइतिः

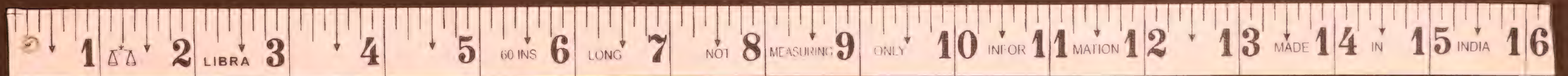

अस्तेस्त्रस्यथनादेशा इतोमसि मरुत्प विभक्ति कोत्रिदेशः
इकारउच्चारणार्थः मसश्चयमि कारक्य दमावयवविशिष्टः
स्यात् मसश्चागमः स्यादि तियावत् नमोभरंत एमसि त्वम ।
स्माकंमवस्मसि इमःस्मश्चिप्रा-ज्ञोयक दिवंसपणो गत्वाय
इष्टीनमिति च काप्रत्ययस्य इनम् अन्तादेशोनिपात्यते इष्टीनंदे
वान् इष्टाश्चि प्राप्ते स्नात्वाद्यश्च आदिशब्दः प्रकारार्थः आ
कारस्य ईकारोनिपात्यते स्निन्नस्नात्वीमलादिव पीत्वीसोमस्य
वाह्ये स्नात्वा पीत्वेति प्राप्ते आज्ञसेरसक अद्यांतादे ग्रात्य

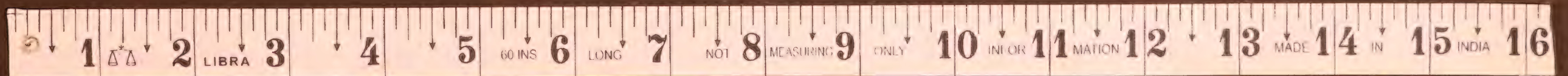

सि. रसजसोऽसक स्यात् देवाः ब्रह्म णासः श्रीग्रामणोच्छंसि
वै. ग्रामोत् श्रीणामदाशे धरुणोरयीनं सतग्रामणीनां गोःपा
दांते विम्राहिन्वागोपतिं प्ररगोनां पादांतेकिं गवांशताष्ट
यामेषु पादांतेपिक्वचिन्न छंदसि सर्वेषावे कल्पिकत्वात् वि
राजं गोपतिंगवां छंदस्यपि दृश्यते अस्यादीनामनङ् इंडोदधी
चो अस्याभिः इतिवचने अस्यादीनासित्येव अदीभ्यांतेनासि
काभ्यां टकस्ववः सत वसीछंदसि एषानुम्यात्सो कीटडिंद्रः
सवान् सतवान् उदोष्वा पूर्वस्य बहुलंछंदसि तत्ररिः इदरेष्ट

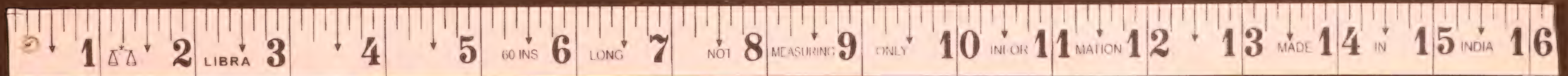

दसि ह्यरेर्निष्ठायाद्वा आदेशः स्यात् आह्ननमसि हविधानं अपरि
हृताश्च पूर्वेषां प्राप्तस्यादेशस्याभावो नि पात्यते अपरिहृतास्त
नृपामवाजं सोमे हरितः इदं गोतिपात्यते मानः सोमो हरितः य
सि तस्मिन् भित - भित्तात्र भित्तचत्त विकल्पा विशक्त शास्त्रतर्क
तत्तर्कत्वरु त्रीरुच्चलिति हरितित्तमितिवमित्या मित्तीति चः अ
ष्टादशे निपात्यते तत्र ग्रसस्मन्मस्मन्म पषामुदित्वा विष्टायामि
द प्रतिषेधे प्राप्ते शानिपात्यते युवंशचीभिर्भु - ताममंचत वि
कभिते अजरे येन सस्मभितं सपेनोत्तमिः स्मभितेनैव सिद्धे -

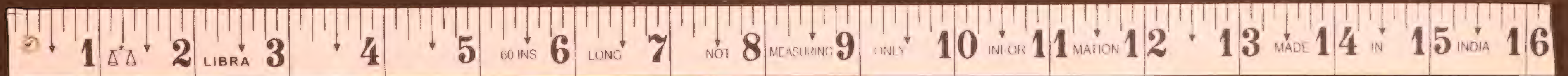

सि. त्वर्षस्य एननिपातनमन्योप सर्गपूर्वस्यमाभूदिति चतेयाच
वै. ने कसमतौ आभ्यांक्तस्ये उभावः चत्ताशतम्भनामनः त्रिधाह
ष्यावमश्विनाविकस्तं उत्तानायाहदयंयदिकस्तं निपातनव
हुतापेक्षंस्त्रेवहु वचनं विकस्ता इति तेनैकवचनांतोपिप्रयोगः
साधुरेव" एकस्तएरम्भस्यावि
शास्ता श्राव ग्राभ उतसंस्ता प्र ताति वृजाप्यतच उ
ट् ऊट् मता वागमौनि पात्येते तरुता रंरथानां तरुतारं वरु
तारं व विरुत्रीभिः सशरशोनी असम्भ्रात्रडीन्तनिपाव

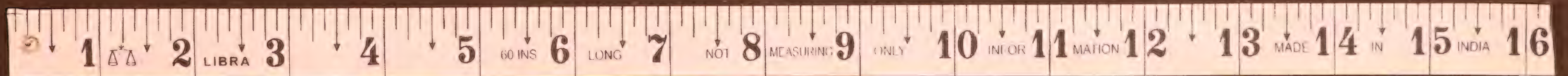

न प्रपंचार्थं वरुतशब्दोहि निपातिताः वतोऽङ्गीपागतार्थत्वात् ।
 उज्ज्वलादिभ्यश्चतुर्भ्यः शपंदकारादेशोनिपात्यते ज्वलदीप्तौ च
 रसंचल वमउद्गिरणे अमगत्यादिषु ३४ रेतीत्यस्यानंतरं
 क्षमितीत्यपि केचित्पठन्ति तत्रक्षम् हनेतिधानु वीथः भाषा
 योत्तग-स्ववस्तुवोत्तव चतितविकसिताः विशसिता शंसिता
 सिता नरिता नरीतावरिता- उक्त्यलतिक्षरति पादांतरेक्ष
 मतिवमति अमति व- ततंयजगदभ मववर्थेति निगमे वि
 द्यातसुत्संगत आवभूय येतांतरिक्षमर्वाततंय जग-मानेदक्षि

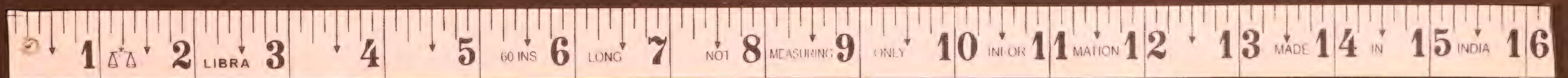

सि. लामिरहसं त्वंजोति पावितमोववर्थ भाषायांत वभूविष्य आतेनि
वे. थ जगदहिम ववविष्येति मनिंससनिवासं समिमित्येतत् पूर्वात्म
नतेःसनोतेर्वाक्कसोरिट् पद्मभ्यामलो भावश्चमिपात्यते पावका
दीनाच्छंदसि प्रत्ययस्याक्तादित्वेनेतिवाच्यं हिरण्यवर्णाः शुभः
पावका धोर्लो पोलेटिवाहधश्त्रा निदाशुषे सोमोददङ्गधर्वाय य
दग्निरग्नयेददात् वानेर्निगमे शितिह्रस्वः प्रमिनंति त्वनानि लोके
प्रमाणानि अस्तिसिवोष्टके बहुलं सर्वमाशुदं ह्रस्वमगणः न
सिच जसादिषु छंदसिवाव चनप्राड. लोचदुप धांषाः अभ्राशत

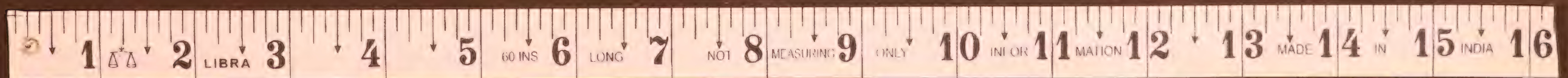

क्रतोर्ण्ये शतक्रतवः पश्चेत्भ्योयथागवे पशवे नाभ्यस्तस्यावी
 ति विधेवे बहुलं छंदसीति वक्तव्यं ग्रानुषग जुजोषत नित्यं छंद
 सि छंदसि विषयेवञ्चुपचास्यश्वर्णस्यश्रुतित्यं अवीहृधत न
 छंदस्य पुत्रस्य पुत्रभि न्नस्यादंतस्यकावि.... दी... नामित्रपु क्य
 छंदसीत्यः अपुत्रकिं पुत्रीयंतः सुदानवः अपुत्रादीमामितिवाच्यं
 जनीयंतोत्वअवः जनमिच्छत इत्यर्थः दूरं सर्वविणस्युर्हृदवपतिरि
 षणपति एतेकचिनि पात्यंते भाषायांतृप्रत्ययाभावात् दृष्टीय
 ति द्रविणीयति हृषीयति रीष्टीयति अथावस्यात् अथप्रवप

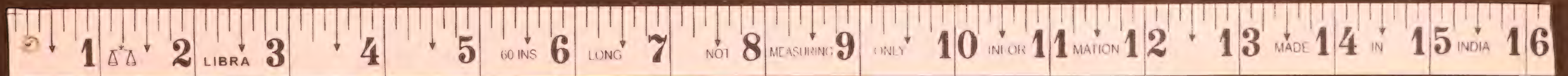

सि. तयोः कचि आत्मा छंदसि अस्यांतो मववन् मात्वा हका अधा
वे. यवः न छंदसीति जिषेधोन इत्वमात्रस्य किंत दीर्घस्यापीति अत्रेद
मे वसत्रं जापकं देवसुतयो र्यजुषिकठके अनयोः कचि आत्मा
त यजुषिकठ शाखायां देवायं तोयजमानाः सूत्रापंतो हवामहे ।
इह यजुः शास्त्रे न मंत्रमात्रपरः किंतु वेदोपलक्षकः तेन अत्र गात्मके
पि मंत्रे यजुर्वेदस्य भवति किंच अग्रे देवि भवति सर्वे मंत्रो यजुषिक
ठशाखायां दृष्टः यजुषीति किं देवाज् जिगाति समग्रयुः चहुवाना
मप्यस्मि कठशाखा ततो भवति प्रत्युदाहरणमिति हरदत्तः क

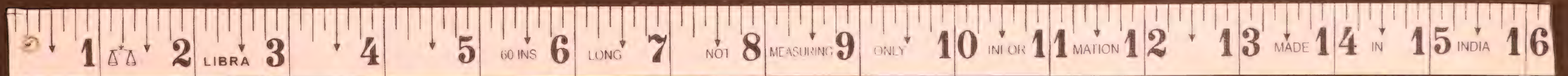

वध्वर पतमस्यलोपः सशर्वयानि विदाकव्यतायोः अधयुंवामधु
पाणिं दमयंतंष्ट तस्य दधातेहिः जहातेम्यक्ति विभाषाच्छंदसि
हित्वाशरीरं होत्वावा सचितव सचितने सचितविष्टविषीपच स
व सनेम पतन पूर्वस्य दधातेःक्तेप्रत्यये इत्वेनिपात्यते गर्भमाता ।
सचितं वक्षनास चसचितमग्नौ भनेमचितर्म नपौस्या क्तिमपिट
षण्ते उत्प्रेतंव सचितिं निरेके विष्टवज्रदादिणांइंद्रहस्ते धत्से
नि प्राप्ते सरेता रेतोविषीय आशीर्लिङ् इट् श्रोत घासीयेतिप्रा
प्ते अयेभि मासच्छंदसीतिवक्तव्यं माद्भिः शरद्भिः स्ववः स्वतवसो

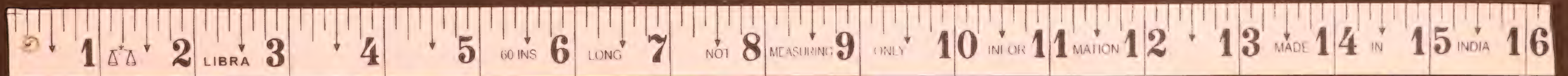

सि. रुष सशेष्यते स्ववह्निः अवतेरसन शोभनमवोयेषां ते स्ववसः तेः
 वै. तइति सौत्रो धतुलस्मादसन स्वतवोयेषां तेः स्वतवह्निः समपह्निर
 जायथाः मिथुनेसिः वसेः किञ्चेत्यसि प्रत्यय इति ह्यदत्तः पंचपा।
 दीरीत्यात् उषः किदिति प्राग्व्याख्यातं न कवतेर्यडि. कृषेकंदसि प
 डि. आया सम्यवत्वेन करीकृष्यते दाचर्ति दर्दति दर्देषिवो भूतनेति
 क्तेः लर्षापनीफणात्सं सनिष्पदत्करि कृत्क निरु द्भरिभ्रदविधुतो
 विधुतन्नरित्रतः सरीरुपतं वरीवृजन्मर्दज्यागनी गंतितिच एतेष्टा
 दशनिपात्यंते आयास्ययः धुडोचारयतेवी भवतेर्यड्. खगंतस्यगु

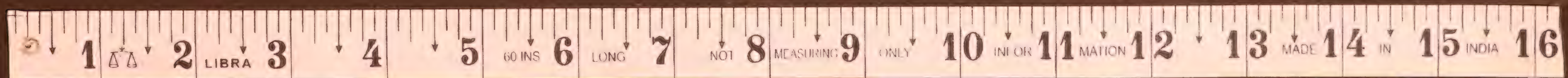
णाभावः तेनभाषायां गुणोलभ्यते तिजेर्यङ्. लगन्तात्तङ्. श्वर्तेलटि
 हलादिः शेषापवादोरेफस्यलत्वं श्वाभावश्च निपात्यते अलर्षियु
 भ्यावजक्तसुरंदर सिपानि देशोनतंत्रं अलर्तिदत्त उताफणा तराङ्.
 पूर्वस्ययङ्. लगन्तस्यंशतरि अभ्यासस्य नीगागमोनिपात्यते अन्वा
 पनीफणात् स्य-संश्वस्य यङ्. लुकिशतरि अभ्यासस्यनिकु धातु
 सकारस्यलत्वं करोतेर्यङ्. लगन्तस्याभ्यासस्यचुत्वाभावः कदेर्लेङ्. ले
 रङ्. द्विवचनं अभ्यासस्यचुत्वाभावोनिगागमस्य कनिकृदज्जनपं ।
 अक्रंदीदित्यर्थः विभर्तेरभ्यासस्य चजस्त्वाभावः वियोभरि भ्रदोष

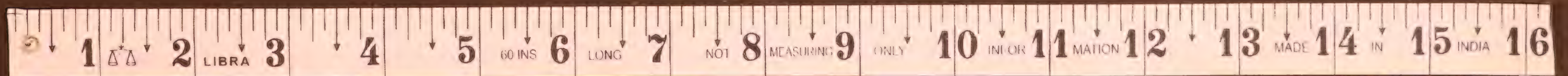
सि. वीष ध्वजेर्यङ्. लङ्गंतस्य शतवि अभ्यासस्य विगागमः धातो ऋकार
 वै. लोपश्च द्विविधतोरश्मयः सूर्यस्य सुतेः अभ्यासस्य सं प्रसारणाभावो
 त्वं विगागमस्य दत्तियुतदीयच्छेदश्रवानः तरेतेः शतरिहो अभ्यास
 स्य विगागमः स्तपेः शतरिहो द्वितीये कवचनेरीगागमोः अभ्यासस्य वृ
 जेः शतरि ह्यत्र अभ्यासस्य गीक स्तेर्लिटिणाल् अभ्यासस्य रुक् धा.
 तोष्ययुक् गमेराङ्. पूर्वस्य लटिश्चावभ्यासस्य बुत्वाभावो नीगागमस्य ।
 वक्ष्यंती वेदागनीगंतिकर्णं समूदेति निगमे स्तेर्लिटिपरस्मैपदंबुगाग
 मोभ्यासस्य चान्वं निगात्यत्र गृहिस्मसूवस्य विरं सप्तवर्ति भाषायां बहुलं कंदसि अभ्यासस्य

२८

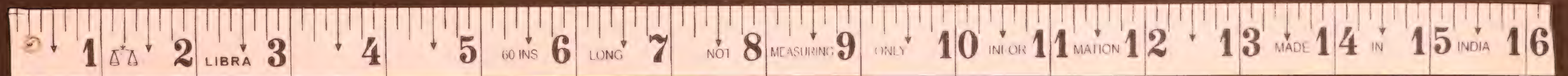
३कारः स्याच्छंदसि पूर्णाचिवष्टि वशोरेतद्वयं इतिसप्तमः प्रसप्त।
षोडः पादप्ररणो षष्ठांदेशः पादप्ररणो प्रप्रापमग्निः संसमिषुवसे
उपो-पमेपरागृश किन्नोदुहर्षसे छंदसीरः द्वयंताडेफांताद्य
परस्पमतोर्मस्यदः स्यात् हरिवले हर्षस्याप गीर्वान् अनोनुट अन्तं
तात्मतोर्त्तदस्यात् अक्षरावंतः कर्णावंतः अस्यन्तं यदुलस्या नाद्वस्य
त्रांतात्परस्यन्नत् सपयितरः भूरिदात्रस्तुडवाच्यः भूरिदावतरो
जलः इदयिनः रयितरः रथीतमं रथीनांनसत्त निषत्तानुत्तपुत्तत्त
गर्तोसि छंदसि सदेनंज् पूर्वाचि पूर्वाद्यनिष्ठापांनत्वाभावोनिपात्य

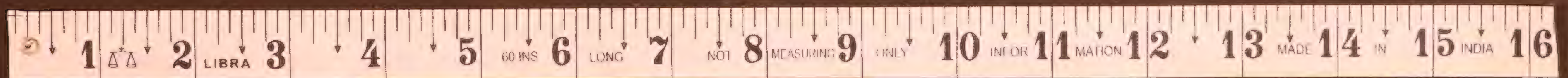
सि. ते नमत्तमंजसा निषत्तमस्यचरतः असत्तनिषत्तमिति प्राप्ते उंदेनं।

वै. च पूर्वस्यानुत्तं प्रसर्त्तमिति त्वरतेः त्वर्वात्तस्यवा सृत्तमिति सश्रुत्यस्य ग
त्तमिति गरीश्रुत्यस्य अस्मरुत्तरवरित्युभयथाच्छेदसि रुर्वावेफोवा अ
स्मपव अस्मरेव ऊचपव ऊचरेव अवपव अवरेव भवश्चमहाव्याह
तेः भवश्च भवरिति ओमभ्यादाने ओंशादृश्यतेः सादोरंभे ओं
३ अग्निमीलेपुरोहितं अभ्यादानेकिं ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म येयत्त।
कर्मणि येश्यजामहे यजेति किं येयजामहे प्राणवष्टेः यज्ञकर्म
णिटेरोमित्यादेशः स्यात् अपांरेतांसिजिन्वतो३ रेः किं हलन्ते अं

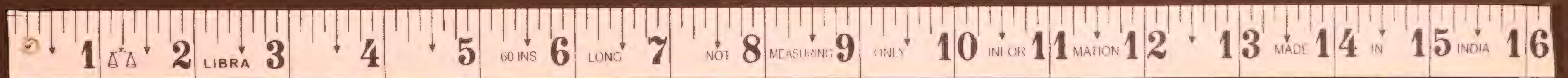

तस्यमाभूत् याज्ञांतः येया ज्ञातामं शस्तेषामंत्यंस्यटेः स्तोत्रेण।
 कर्मणि जिहामग्नेवक्त्रेष्वहव्यवाहोः श्रंतः किं याज्ञानाम्चोवाक्य
 समुदायरूपाणां प्रतिवाक्यंटेः स्यात् सर्वान्तस्य चेष्यते ब्रह्मिषेष्ण
 श्रौषट्पौषडावहानामादेः पषामादेः स्तोत्रेण कर्मणि अग्नयेन
 ब्रह्मि अग्नये गोमयानि प्रेश्य अस्तु श्रौषट् अग्निमावह अग्नी
 त्वेषणे परस्य च अग्नीधः प्रेषणे आदेः - तस्तस्मात् परस्य च
 श्रौश्चाश्च विभाषा एष्ट प्रतिवचने हैः - तः अकार्षीः कटं अ
 कार्यं हीः अकार्षहि एष्टेति किं कटं करिष्यति हि हेः किं करोमि

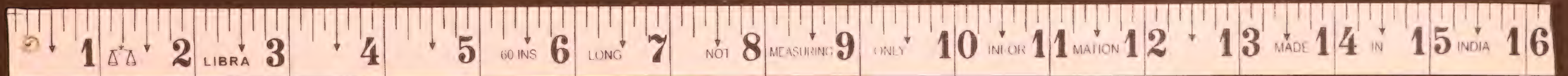

सि. ननु निगृह्यान्योगेचे अत्रयदाक्यांतस्पटेः -तोवा अथामावासे
वै. त्यास्या ३ अमावासेत्यववादिनं युक्तास्वमतात्प्रव्याप्यपवमनुयुज्य
ते आम्रेडितंभर्त्सने दस्यो दस्योश्वातयिष्णामित्वा आम्रेडितग्रहणं
दिरुक्तोपलक्षणं चौरश्चौर चोश्चौर अंगयुक्तंतिडाकांद अंगे
त्यनेनयुक्तंतिडं.तंद्यवते अंगकूजा श्रदांनीतास्यसिजाल्म तिङ्.किं
अगदेवदत्तमिष्याचदसि आकांदंकिं अंगयव नैतदपरमाकांतति
भर्त्सनश्चेव अंगाथीष्वभक्तंतवदास्यामि विचार्यमाणानां वाक्यानों
टेःस्तुतः होतव्येदीक्षितस्पष्टहाश्च नहोतव्यामिति होतव्यंन हो।

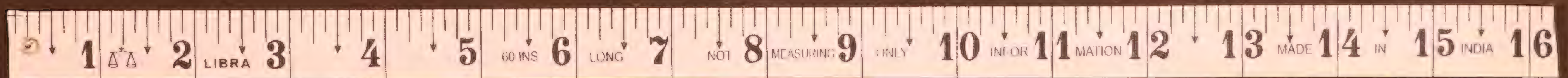

तव्यमिति विचार्यते प्रमाणैर्वस्तुतत्त्वपरीक्षणविचारः पूर्वतभाषा
यां विचार्यमाणा नांपूर्वमेव स्रवते अहिर्त्तुः अजुर्त्तुः प्रयोगायेतत्त्वं
पूर्वत्वं ३ हभाषाग्रहणात्पूर्वयोगः छंदसीति ज्ञायते प्रतिश्रवणे
च वाक्यस्य टेः सुतोभ्युपगमे प्रतिज्ञाने श्रवणाभिमुख्ये च गांमे
देहिभो ३ हनते ददामी ३ नित्यः शब्दो भवितुमर्हती ३ दत्तकिमा ।
स्या ३ अनुदात्तप्रश्नांताभिपूजितयोः अनुदात्तः सुतः स्यात् दृश
हृतादिषु सिद्धस्य तस्यानुदात्तत्वमात्रमनेन विधीयते अग्निभूता
३ इ पटा ३ ३ अग्निभूतेपटो एतयोः प्रश्नांते टेः अनुदात्तः सुतः शोभि

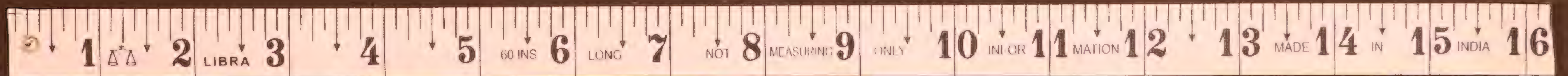

सि. नः खल्वसिमाणवका ३ चिदितिबोपमार्थेप्रयुज्यमाने वाक्यस्यटे
वै. नुदात्तःसुतः अग्निविद्वायाश्च अग्निचिदिवभायात् उपमार्थेकिं ।
कथंयिदाहुः प्रयुज्यमानेकिं अग्निर्माणवकोभायात् उपरिस्त्रिदा
सीश्च इत्यत्रतुविचार्यमाणानामित्युदात्तः सुतः स्वरितमायेडिते
सूयासंमतिकोपकुत्सनेषु स्वरितः सुतः स्यादाम्रेडितेपरेः सूया
दौगम्ये असूयायां अभिरूपकविक्रान्ते अभिरूप्यं संमतौ अभिरू
पकाश्च अभिरूपकशोभनोसि कोपे अविनीतका ३ अविनीतक ३।
दानंज्ञास्यसिताल्म कुत्सनेशीक्रीकाश्च शाक्रीकरिक्रान्तेशक्तिः ति

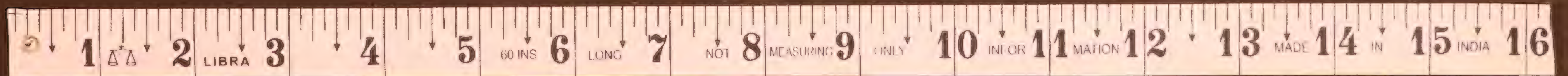

शाशीः प्रैपेषुतिडाकांक्षं आकांक्षस्यतिउं. तस्यटेः स्वरितः -तः
स्यात् आचारभेदे सयंहरथेनयाती३ उपाध्यायं पदातिंगमय
ति शार्थनायो पुत्राश्च लसीष्टा ३ धनंचतात व्यापारणो कटंकुरु
३ ग्रामंगच्छ आकांक्षकिं दीर्घापुरसि अग्नीनीदग्नीनिहर अनं
तस्यापिप्रश्नाख्यानयोः अनंत्यस्यात्पस्यापिपदस्यटेः स्वरितः सु। ल
त पतयोः अगमाः ३ पूर्वाश्च सर्वपदानामयं आख्याने अगमा
३ अग्रामाश्च सुतावैव ३ दुतौ दृगदृतादिषु सुतोविहि तत्रैवपेचः स२
सुतप्रसंगेतदवयवाविदुतौ सुवेते ऐशिकायन औपगव चत

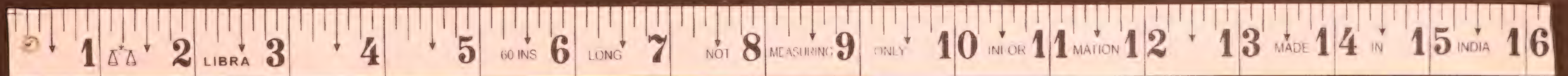

सि. मात्रावत्रे पेक्षौ संपद्येत पचोऽप्रगट्यस्यादरादूते पूर्वसाङ्गस्यादुतरस्येद
वे. तौ अप्रगट्यस्यपवोःदरादूतेस्ततविषये पूर्वसाकारःस्ततःस्यादुतर
स्यत्वङ्गस्यश्कारौस्तः प्रश्नांताभिपूजितविचार्यमाणप्रत्यभिवादयाज्यां
तेष्वेव प्रश्नांते अगमाः पूर्वाश्च ग्रामाश्च अभिभूताश्च अभि।
पूजिते भद्रं करोषि पटाश्च विचार्यमाणो होतव्यं दाक्षितस्य गृहाश्च।
प्रत्यभिवादे यदि अभिभूताश्च याज्यांते स्तोत्रैर्विधेमाश्रयाश्च परि
गणनं किं। विसृभूतेश्चातयिष्यामि त्वा अदरादूत इति न वक्तव्यं पदं
तग्रहणं तु कर्तव्यं इह माभूत् भद्रं करोषि गौश्रिति अप्रगट्यस्य किं

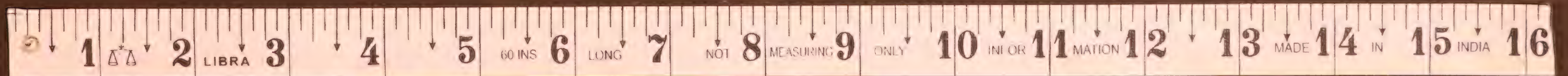

शोभनेमालेः आमंत्रिते छंदसि सुतविकारोयंबक्तव्यः अग्राऽद्रप
तीवा तपोर्द्याव चिसंहितायां इदुतोयकारोस्तोचिसंहितायां अग्रा
इयाशा पटाश्वासा अग्राऽयिंद्रं पटाऽबुदकं अचिकिं अग्राऽद्र सं
हितायांकिं अग्राऽद्र इंद्रं संहितायामित्याथा यसमाप्तेरधिकारः ३
दुतोसिद्धत्वादयमारंभः सवर्णादीर्घत्वस्यशाकलस्य वानिहृत्यर्थे ।
पवयोरसिद्धत्वात् उदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरितोऽनुदात्तस्ये त्यस्यवा ।
धनार्थेवा वमतवसोरुसंबुद्धौ छंदसि रुद्रत्यविभक्ति कोनिर्देशः
मत्वंतस्यवसंतस्यचरुः स्यात् अलोत्पपरि भाषयानकारस्य इंद्रम

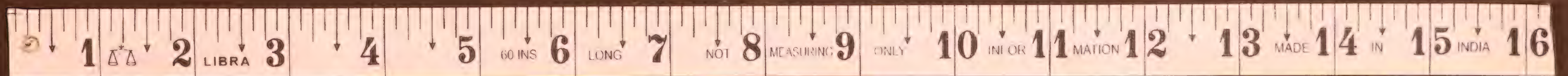

सि. कृत्व ३३पाहिमोमं हरिवोमेदिनंत्वा छंदसीरश्नित्वं दाम्प्यान्साह्य
वै. न्नीह्वांश्च पतेकस्वतानिपात्यते मीह्वालोकायतनयाय वनउपसं
स्थानं कनिष्ठनिषोः सामान्येन ग्रहणं अनुवंचस्येहानिर्देशात् य
स्त्रायंतं वसुना प्रातरित्वः ३३ः कनिष्ठ उभययर्त्तु अम्परेकवि।
नस्यरुची पशूंस्तांश्चक्रे दीर्घादति समानपादे दीर्घानकारस्यरुवा
स्याददितौवैनादौपकपादस्थौस्यातां दिवांश्चक्रासुमती महौंश्द्रोय
ओजसा उभयथेत्यनुवृत्तेर्नेह आदित्यान्वाविषामहे आतोदितित्यं अ
दिपरतः रोः पूर्वस्थातः स्थानेनित्यमनुनासिकः महौंश्द्रः तैत्तिरिया

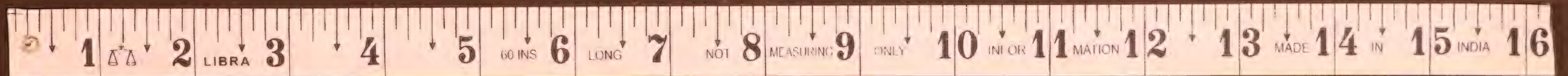
सु अनस्वारमधीयते तत्रच्छांदसोव्यापय इतिश्रांचः एवंच सूत्रस्यफ
लं चित्तं स्वतवान पाथौ रुवौ भुवस्तस्यस्वतवां पापुरग्रे छंदसिवा ।
वि प्राघेडितयोः सर्गस्यसोवास्यात् कुचोःशब्दमाम्रेडितंचवर्जयित्वा अ
ग्नेत्रातर्जतस्कविः पिरिर्नविशतस्यथुः नेह वसुनः पूर्यःपतिः अग्ने
त्यादिकिं अग्निःप्रविद्वान् परुषःपरुषः कःकरत्करति कृधिकृते
घनदितेः विसर्गस्यसःस्यात् प्रदिवोअपस्कः यथानोवस्यसस्करत्
सुपेशसस्करति उरुणास्कृधि सोमंनचारुमव्रवत्सुनस्कृत अनदि
तेरितिकिं यथानोअदितिः करत् पंचम्पाःपरावथ्यर्थे पंचमीविस

सि. र्गस्यसः स्यादुपरिभावार्येपरिशिष्टेपरतः दिवस्यप्रथमंयजे अर्घ्ये ।
वै. किं दिवस्यधियाः पर्योजः पातोचवहुल पंचम्या इत्येव सूर्यो नोदिव
स्यात षष्ठाः पतिपुत्रपृष्टपारपदपयस्योषेषु वाचस्पतिंविष्णुकर्माणं दि
वस्यत्रायसूर्याय दिवस्यष्टंभंदमानः तमसस्यास्मस्य परिवर्तितश्चस्य
दे दिवस्ययोदिधिषाणाः रायस्योषंजमानेषु इत्यायावा पतिपुत्रादिषुय
रेषु इत्यायासुत्रः इत्यायाः पदे पुष्पतततततततः पादं पादमथस्यस्य
सस्यमूर्धन्यः स्यात्तकारादिष्वेषुपरेषु पुष्पदादेशाः त्वंत्वातेतवाः त्रिभि
ष्टं देवसवितः तेभिष्टा आभिष्टे अश्वग्रेष्ठधिष्टव अग्निष्टद्विष्टं यावा

३५

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

LIBRA 60 INS LONG NOT MEASURING ONLY INFOR MATION MADE IN INDIA

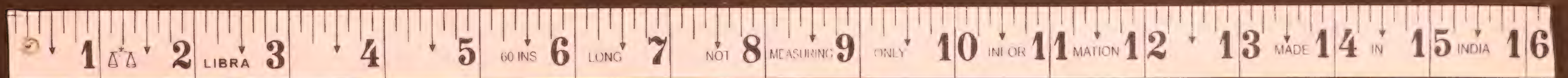

सि. सनोतेरतः गोषाउंदोत्तवाअसि अतःकिं गोसनिः सहेःएतनर्भाभां
 वै. च एतनाषाहं अताषाहं वात अतीषाहं निव्यभिभोउववापेदाखंद
 सि सस्यमर्हन्तः न्यषीदन्त व्यषीदन्त अन्यष्टौत अभ्यस्तौत खंदस्यदवग्र
 हा स्वरस्यनस्यणाः नमणाः पितृयाणं तस्यथातस्योरुषुभ्यः धातस्या
 त् अग्नेरक्षाणाः शिक्ताणो अस्मिन् उरुणास्तुधि अभीषुणः मोषुणः
 इत्यष्टमः अथस्वरप्रकरणं अनुदातंपदमेकवर्जं परिभाष
 यंस्वरविधिविषया यस्मिन्पदेयस्योदात्तः स्वरितोवाविधीयतेतगे।
 कमचवर्जयित्वाशेषंतत्पदमनुदात्तं सतिशिष्टस्वरवलीपस्त्वमन्यत्रवि

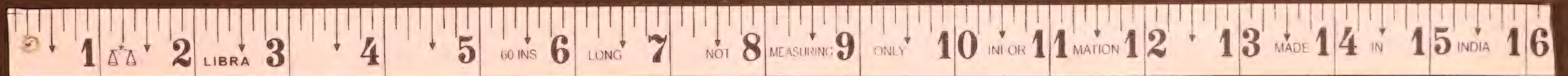
३६

कृत्वात् गोषार्यतनः अत्रसनाद्यन्ताश्चिथान्तेधातुस्तेरेणायकाराकारउदात्तःशिष्टमनुदात्तं ।

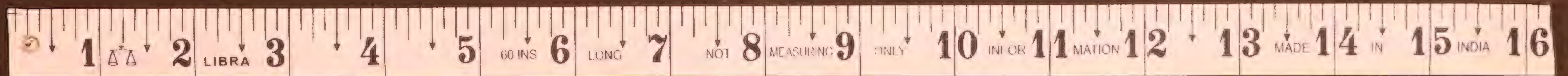
करणेत्थ इतितांन्यं तेनोक्तोदाहरणे गुपेधीतस्वरः आयस्यप्रत्ययस्य
रश्चनाशिष्यते अन्यत्रेतिकि यत्तंयत्तमभिहृद्येदृणीतः अत्रसति ।
शिष्टोपिस्मात्प्रत्ययस्यटोनशिष्यतेकिंतुतसपव अनुदात्तस्यच यत्रो
दात्तलोपः यस्मिन्नुदात्तेपरे उदात्तोलप्यतेतस्योदात्तः स्यात् दन्वीवा
च अत्रडीनुदात्तः चोलमाकारेः चतौपरेपूर्वस्यानोदात्तः उदात्तनिवृत्ति
स्वरापवादः देवद्वीचं नपतदेवयंतः अतद्वित इतिवाच्यं दधीचः मा
धुवः प्रत्ययस्वरपवात्र आगंवितस्यच आमंत्रितविभक्त्यंतस्यादिस
दात्तः स्यात् अग्रंद्रवरुणामित्रदेवाः आमंत्रितस्यच पदात्परस्यापा

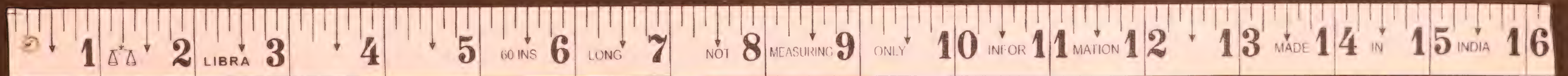
सि. दादिष्यस्यामंत्रि तस्य सर्वस्यानुदात्तः स्यात् प्रागुक्तस्य षष्ठ्यापवादो।
वै. यमाष्टमिकः द्रुमं मे गंगेयमुने सरस्वती अपादादौ किं अतद्विस्तोमं
त्रितं पूर्वमविद्यमानवत् अग्ररुद्र अत्रेद्वादीनान्निष्ठातो न पूर्वस्यावि
द्यमानत्वेन पदात् परत्वाभावात् नामंत्रिते समानाधिकरणो सामान्य
वचनं समात्ताधिकरणो आमंत्रिते परे विशेषं पूर्वमविद्यमानवत् ।
अग्नेतेजस्विन् अग्नेनातः सामान्यवचनं किं पृथीयेषु माभूत् अग्ने
देवि सरस्वति सामान्यवचनं विभाषितं विशेषवचने अत्र भाषितं।
तावद्भवचनमिति परितं सामान्यवचनमिति च पूर्वसूत्रे योजितं आ

२७
३६

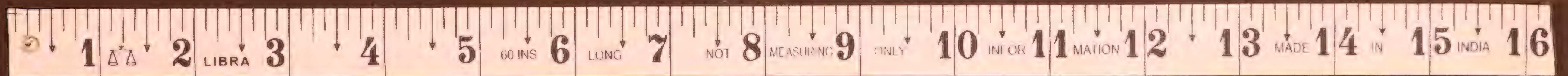

मंत्रितांतेविशेषणोपरे एवंवहुवचनांतमविद्यमानवडा दे
वीषलवीरुनःकृणोत अत्रदेवीनांविशेषणांषडिति देवाः
शरणाः ३हृदित्तीयस्यनिष्ठातोवैकल्पिकः स्वामंत्रितेपरां
गवत्सरे स्वतन्मामंत्रितेपरे परस्यांगवत्स्यात्सरेकर्तव्ये द्र
वत पाणीशुभस्यती शुभश्रुतिशुभेः क्विंतात् षष्ठ्यातं तस्यपर
शरीरानुप्रवेशेषाष्टिकमामंत्रितांयदात्तत्वं नवाष्टमिकोनिष्ठातः
शंकाः पूर्वामंत्रितस्याविद्यमानत्वेतपादादित्वात् यत्तंदिवोदहि
वर्मर्तभोजनं ३हृदिवः शब्दस्याष्टमिकोनिष्ठातः परशुनाष्टश्रु

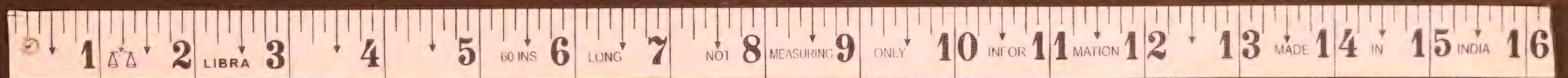

सि. न पष्पामंत्रितकारकवचनं पष्पातमामंत्रितांतंप्रतिपत्कादच्छंत
वै. हाचकंचेतिपरिगणनंकर्तव्यमित्यर्थः तेनेहन अपमग्रेजरिता ।
पतेताग्रेव्रत्तणा समर्थानुवृत्त्यावासिद्धं पूर्वागवच्चेतिवक्तव्यं आ
ते पितर्मरुतां प्रतित्वादुहितर्दिचः अय्ययानांन दुच्चैरधीयाना अ
वपीभावस्यत्विष्यने उपाग्रचीयान उदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरि
तोन्दात्तस्य उदात्तस्थाने स्वरियस्थानेचयोपगत्ततः परस्यानु
दात्तस्यस्वरितःस्यात् अभ्यभिहि स्वरितयणः खलप्याशा अस्य
वरितस्यत्रैपादिकत्ते नासिद्धत्वाच्चेयनिवातोन् एकादेशउदात्तेः

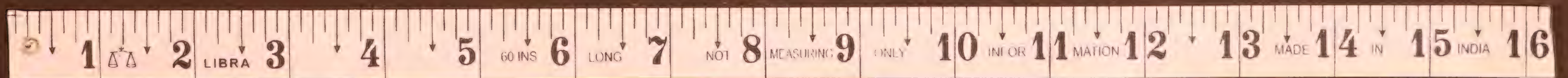
नोदात्तः उदात्तेनसहैकादेशः उदात्तःस्वात् चोष्ठाः कावरं मरुतः
स्वरितोवानुदात्तेपदादौ अनुदात्तेपदादौपरे उदात्तेनसहै का
देशःस्वरितोवास्वात् पक्षेपूर्वसूत्रेणोदात्तः वी३दंज्योतिरुदये।
अस्यस्योकोदिवीयते त्ववस्थितविभाषात्वादि कारयोःस्वरितः
दीर्घप्रवेशोत्तदात्तः किंच पङ्क्तः पदांतादिति पूर्वसूत्रे स्वरितपव ।
तेवदन सोऽयमागात् उक्तं प्रतिशाब्दे ३कारगोश्वप्रश्नेषेक्षे
भिनिहतेषुचेति उदात्ता हनुदात्तस्वरितःस्वात् अग्निनीले अ।
स्थायसिद्धत्वाच्चेष्टनिवातो न तमाशानासः नोदात्तस्वरितो।

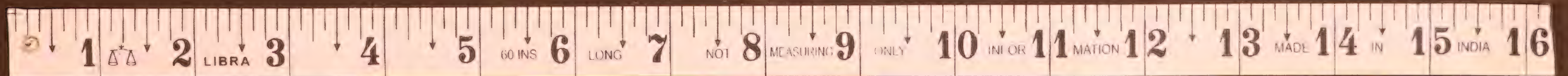
सि. दयमगार्ग्यकाश्यप गालवाना उदात्तपरः स्वरितपरश्चानुदात्तः
वै. स्वरितोनस्यात् गार्ग्यादिमतेतस्या देव शायशारुः बोधाः का३ ।
भीशवः एकश्रुतिद्विदात्तबुद्धा इरात्संबोधनेवाक्यमेकश्रुतिः ।
स्यात् त्रैस्वर्यापवादः आगच्छभोमाणवक यज्ञकर्मण्यजपणं
खसामस यज्ञक्रियायांमंत्रयकश्रुतिः स्याज्जपादीनवर्जयित्वा ।
अग्निर्मह्नीदिवः यज्ञेति किं स्वाध्यायकाले त्रैस्वर्यमेव अजपे किं ।
समाग्नेवर्चोविहवेषस्तः - योनामउपांशुप्रयोगः यथाजलेनि
मग्नस्य स्रंत्वानामषोडशश्लोकाराः गीतिषुमामांख्या उच्चैस्तारां

३४

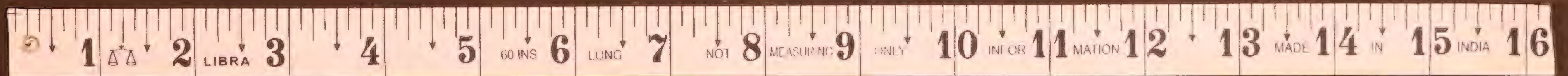

वावषट्कारः यज्ञकर्मणिबौषट्शब्द उच्चैस्तंवास्यादेकश्रुतिर्वा
भाषाच्छंदसि छंदस्यविभाषा एकश्रुतिः स्यात् अवस्थितविभा
षेयं संहितायां त्रैश्वर्यं ब्राह्मणे एकश्रुतिर्वह्चानां अन्येषामपि
यथा संप्रदायं व्यवस्था न ब्राह्मणायाम् स्वरितस्य उदात्तः सुब्रह्म
ण्यपि निगद यज्ञकर्मणीति विभाषा छंदसीति च प्राप्ता एकश्रु
तिर्न स्यात् स्वरितस्योदात्तश्च स्यात् सुब्रह्मण्यो असावित्यंतः त
स्मिन्नेव निगदे प्रथमांतस्यांत उदात्तः स्यात् मार्गो यजते जित्वा
त्याप्त अश्रुदात्तोनेन बाध्यते असृष्यत्यंतः षष्ठ्यंतस्यापि प्राग्वत् ।

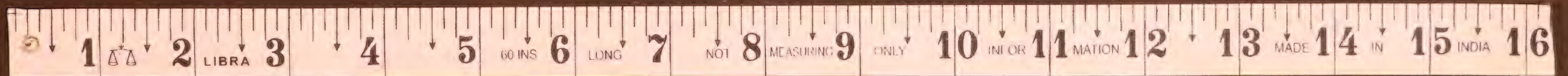

सि. दाक्षेः पितायजते स्वात्स्योपोत्तमंच चादंतः तेन द्वावुदात्तौ गार्ग्य
वै. स्पितायजते वानामधेयस्य स्वात्स्यनामधेयस्य उपोत्तममुदात्तं वा
स्वात् देवदत्तस्पितायजते देवं ब्रह्मणोरनुदात्तः अनयोः स्वरित
स्वानुदात्तः स्वात्स्रवणायाम् देवा ब्रह्मणो आगच्छत स्वरितात्सं
हितायामनुदात्तानां स्वरितात्परेषामनुदात्तानां सहितायामेक ।
श्रुतिः स्वात् ३मं मंगं गेयमुने सरस्वति उदात्तस्वरितपरसंनतरः
उदात्तस्वरितौ परौ यस्मात्तस्वानुदात्ततरः स्वात् सरस्वतिश्रुतिदि व्य
वक्ष्यत्सः तस्य परमाश्रितं अनुदात्तंच विरुक्तस्य परं रूपमनुदात्तं

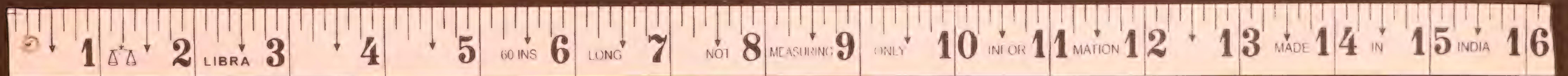
दिवेदिवे ^{धा}निसाचौरणस्वराः जतोः अंत उदात्तः स्यात् गोपायतं
नः असिसत् स्वपादिहिंसामव्यनिटि स्वपादीनां हिंसेत्यानिय
जादौल सार्वधातुकेपरे आदिरुदात्तोवास्यात् स्वपादिरदायंतर्ग
णः स्वपंति स्वपंति असंति २ हिंसंति २ पदे प्रत्ययस्वरेणामथो
दात्तता कित्पेवेष्पते नेह स्वपानि हिनसानि अन्यस्तानामादिः अ
नियजादौल सार्वधातुकेपरेः भ्यस्तानामादिरुदात्तः पेददतिप्रि
यावस परत्वाचित्स्वरमयंवाधते दधनाइंद अनुदात्तेच अवियमा
नोदात्तेलसार्वधातुकेपरेः भ्यस्तानामादिरुदात्तः दधासिरत्तं इविणं

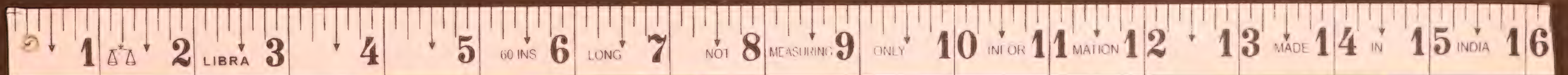
सि. चदाश्रये भीह्रीभट्टमदजनधन दरिद्राजागरां प्रत्ययात्पूर्वपिति भी
 वै. प्रभृतीनामभ्यस्तानांपिनिलसार्वधातुकेपरेप्रत्य यात्पूर्वमुदात्तंस्या
 न योऽग्निहोत्रंजहोति ममत्वनःपरिज्या मातायद्दीरंदधत्त सागर्षिः।
 त्वं लिति प्रत्ययात्पूर्वमुदात्तं चिकीर्षकः आदिर्णामुत्पत्त्यतरस्या अ
 भ्यस्तानामादिरुदात्तोवास्यास्मसुलिपरे लोल्यं लोल्यं पसेलित्स्व
 रः अचःकर्तृयकि उपदेशेजंतानांकर्तृयकिपरे आदिरुदात्तोवा ल
 पतेकेदारः स्वयमेव चक्षुन्पतरस्यां चउं.तेधातोवुपोत्तममुदात्तंवा
 माहिचीकरतां धात्वकार उदात्तः पदान्तरेचउ. दात्तः श्तिधातुसराः

४१
 ३८

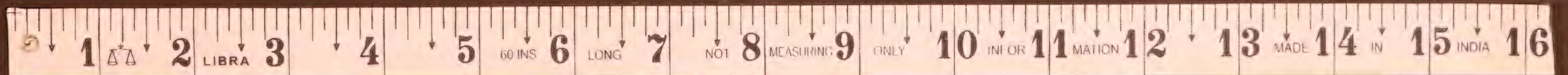
कर्षात्ततोच्चजोत उदात्तः कर्षतेर्धीतोराकारवतश्चञ्जंतस्यात् उदात्तः
स्यात् कर्षः शपानिर्देशात्तदादेराधयुरात्तपव कर्षः पाकः उच्चादीनां
चा अत उदात्तः स्या दुंकादिषुगुगशब्दोच्चजंतोः गुणोनिपात्यते काला
विशेषेरथायावयवेच वेषानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे अत्यत्रयोगेयो
गेतवस्तरं भक्षशब्दोच्चजंतः गावःसोमस्यप्रथमस्यभक्षः उंत्तमशम्भ
त्तमावपि उदुत्तमेवरुणाशम्भत्तममेलते चत्तरः शसि चत्तरोत्तउदा
त्ताःशसिपरे चत्तरःकल्पयंतः अचिरइतिरादेशस्य पूर्वविधौस्था
निवत्तान्नेह चतस्रःपश्च चत्तरुत्त निवत्तादायुदात्तता भक्षयो।

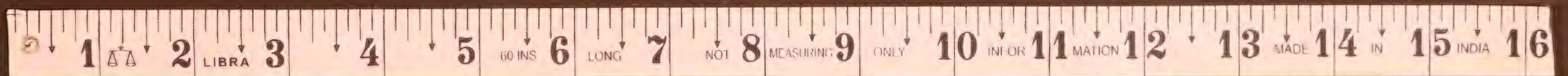
सि- त्तमं षट्त्रिचतुर्भाषाभूलादिविभंस्तिदत्तेयदे उयोत्तमसुदात्तं स्यात् ।
वे- अर्चयुभिः पुन्रभिर्वाजैर्नवतीच समभोजापमर्णिः आदशमिर्विव
स्ततः उयोत्तमं किं आषड् भिर्दयमानः विष्टैर्देवैस्त्रिभिः मूलिकिं न
वानां नवतीनां विभाषा भाषायां उक्तविषये सर्वस्य सुपि सुपि परे स
वंशहस्यादिरुदात्तः स्यात् सर्वनंदंति यशसा त्रित्यादिर्नित्यं मिहंत ।
स्य चादिरुदात्तः यस्मिन् विद्यानियौ स्या पुंसः कर्माणि ब्राह्मणादित्यात्
ष्यन् सते दधि घ्नन् श्वनः वायते रसन् वायेरन्ने ह्रस्वयेति चकारादसु
नोनुडागमः पथिनयोः सर्वनामस्थाने आदिरुदात्तः स्यात् अयं पथाः

१५२

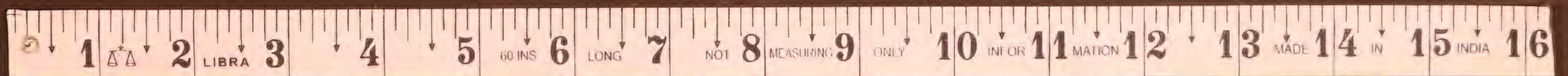

सर्वनामस्यानंकिं ज्योतिष्मतः पथोरक्ष उदात्तनिवृत्तिस्त्रेणांतोदात्तं
पदं अंतश्चतवैयुगपत् तवैप्रत्ययांतस्यायंतौ युगपदुदात्तौस्तः हर्षसे
दात्तवाउ झयोनिवासे आयुदात्तः स्यात् खेत्तयेषुचित्रज जयःकर
णं करणावाचीजयशब्दआयुदात्तः ज्ञायामपमानं उपमानशब्दः सं
ज्ञायामायुदात्तः चंचेवचंचा कनोत्रलप पतदेवज्ञापयनिकचित्सर
विधौ प्रत्ययलक्षणंनेति संज्ञायांकिं अग्निर्मायावकः उपमानंकिं ।
वैत्रः निष्ठावद्यजनात् निष्ठांतस्यद्यचः संज्ञायामादिरुदात्तोन्ता
कारः दत्त द्यचःकिं चिंतितः अनाकिं ज्ञातः संज्ञायामित्यतद्वत्तेने

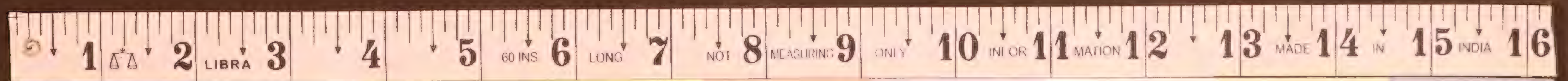

सि. ह कृतं हनं शुक्लं ह्ये पतावायुदात्रौस्तः असंज्ञार्थमिदं अतस्तत्तु।
वे. क आशितः कर्ता कर्तवाची आशितशब्द आद्युदात्तः कर्षति ५२ फाल
आशितं रिक्तेविभाषा रिक्तशब्देवादिरुदात्तः रिक्तः ४ संज्ञायांतनिष्ठा
चद्यजनादिति नित्यमाद्युदात्तत्वं पूर्वविप्रतिषेधेन जष्टार्पिते च छंदसि
आ-दात्रेवास्तः नित्यं मंत्रे एतत्संज्ञकमकर्तुं जष्टोदमूनाः पलरश्ना
हरपितं श्वादे पूर्वगोवसि- - - सिपाटस्य व्यवस्थितया विपरीतापाद
नायोगान् अपिताः वहिर्न चलाचलास श्वत्रांतोदा- - - च शुष्म
दस्मदोर्दं सि आदिरुदात्तः स्यात् नहि यस्तवनोमम उपिय तुभ्यं हि

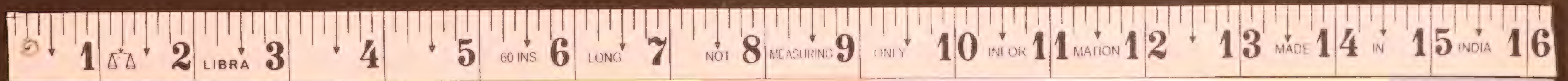

नान मय---वतां यतोनावः यत्पत्यांतस्पद्यच आदिरुदात्तः ना
वंविना पुंज्यंतस्पकाम् कमेर्णिडं. ताटचोपत् इडचंदहशंसदुहास्य
तः पषाणपदंतानां आदिरुदात्तः इड्योनूतनैरुत आजहान इड्यो
वंयश्च श्रेष्ठेनोचेहिवाय उक्चमिंद्रापशंस्य विभाषावेणिवंधानयोः
आदिरुदात्तः द्रंधाना अग्निं त्यागरागहा सकुहश्च उक्थानां आदि
सदाज्ञोवा आघास्योद्यभताः त्रयःपचायजताः मतोःश्वर्वात्संज्ञा
यांस्रियां मतोःश्वर्वा आकारउदात्तः स्त्रीनाम्नि उद्वरावती शराव।
ती अंतोवत्याः अवती शहस्योते उदात्तः वेत्रवती डीपःपित्तादनु

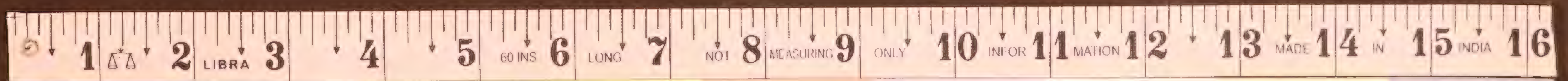

सि. दातृत्वं प्राप्तं इवत्याः इवत्यंतस्यापि प्राग्वत् अहीवती मुनीवती अथ ।
वे. फिट् सत्राणि फिषोत उदात्तः प्रातिपदि कंफिट् तस्यात् उदात्तः स्यात्
उच्चैः पाटलापालकां वासागरार्थानां एतदर्थानामंत उदात्तः पाट
लाफलेरुहो सरुपापाकले तिपयायाः लघावंत इति प्राप्ते अपाले ।
कयाचियात् आरेवत् आरठवधेति पर्यायाः अवार्थः माता अनर्वत्तं ।
तानामित्याद्युदात्ते प्राप्ते सागरः समुद्रः गेहार्थानामस्त्रिया गेहं नचि
षयस्येति प्राप्ते अस्त्रियांकिं शाला आयुदात्तोयं इहैव पर्यदासात् ता
यकात् गुदस्यच अंत उदात्तः स्यात्तत्तस्त्रियां गुदं अस्त्रियांकिं आत्रे

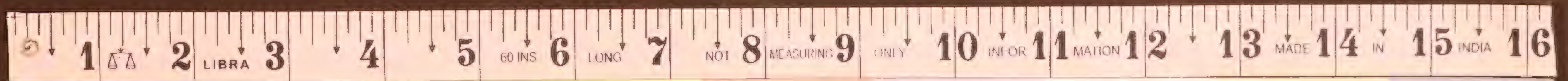
भस्मेगदाभ्यः स्वागशिटापदंतानामित्यंतरगमाद्युदात्तत्वं नतष्टा
ध्वर्षस्त्रीविषयस्य चकारभ्यकारपूर्वोयोत्पोक्ष उदात्तः अंतर्द्धा स्त्री
विषयवर्णेतिप्राप्ते क्वाया माया ज्ञायायांतस्यांत्यात् पूर्वमित्यायंदा
तेप्राप्ते स्त्रीति किं वासं यजंतत्वादाद्युदात्तत्वं विषयग्रहणे कि ।
द्रभ्या क्षत्रिया यतोनावश्माद्युदात्तभ्यशब्दः क्षत्रियशब्दस्त्यांतस्यां
ऽस्यात् पूर्वमिति मथ्योदात्तः त्वांतस्याप्मादेः नावं उवा स्वावं ।
दुखं नावस्वांगशिरामित्याद्युदात्तेप्राप्ते उवा नामभाउविशेषः न
स्य कृत्रिमत्वात् वपुवर्णं कृत्रिमात्वाच्चेदित्यवर्णस्योदात्तत्वेप्राप्ते ।

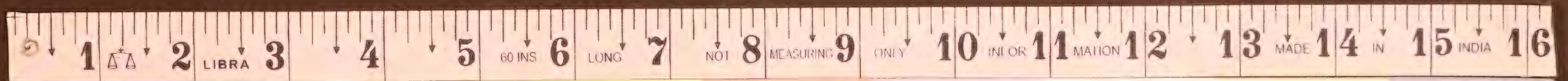
सि. सखदुःखयोर्नविषयस्येति प्राप्ते अष्मादेः किं शिखा मावंस्पसां
वे. गशिटा मिति तविषयस्येति वाचायुदात्तत्वं शिखायास्तु शोडः त्वेति
द्वस्येति उणादिषु नित्वोक्तेः अंतरंगत्वादायः प्रागेव सांग शिटा ।
मिति वा बोध्यं हिष्ठावत्सरतिशयांतानां एवामत उदात्तः स्यात् अ
तिशयेन बहुलोडः हिष्टः नित्वादात्ते प्राप्ते वहिष्ठे रश्मेः सप्ततारर्थेन
यद्वहिष्टं नातिविधे इत्यादौ व्यत्ययादायुदात्तः संवत्सरः अव्ययपूर्वप
दप्रकृतिस्वरोच्चाध्यते इत्याहुः सप्ततिः अशीतिः लक्षादंत इति प्रा
प्ते चत्वारिंशत् इहापि प्राग्वन् अभ्युपार्जना प्रभृत्यस्योः अव्ययप

यय

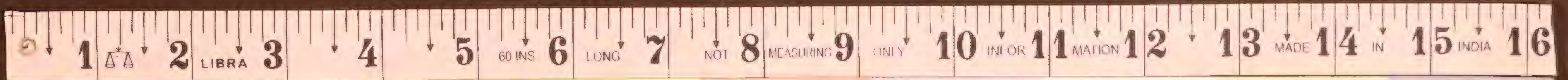

वर्षद प्रकृति स्वरोत्र वाच्यते इत्याहुः याथादि सूत्रेण गतार्थमतत
दक्षिणास्पमाधौ अंतउदात्तः स्यात् साधुवावित्वाभावे तव्यवस्थायां स
वर्नामतपासंगशिदामित्याद्युदात्तः अर्थांतरेतुलचावंत इतिगुरुकदा
तः दक्षिणाः सरलोदार परच्छंदानु वर्तिषितिकोशः स्वांगाख्यापामा
दिर्वा इहदक्षिणास्याद्यंतौ पर्यायेणोदात्तौस्तः दक्षिणोवाहुः आत्मा
ग्रहणं किं प्रत्यउ. सुवमासीनस्यवामपाणिर्दक्षिणोभवसि चंद
सिच अस्वांगार्थमिदं दक्षिणाः इहपर्यायेणाद्यंतौवुदात्तौ कृत्स्न
स्यात्स्वांगाचेत् वर्णानांतणोत्पाद्युदात्तेप्राप्ते अंतोदात्तोविधीयते

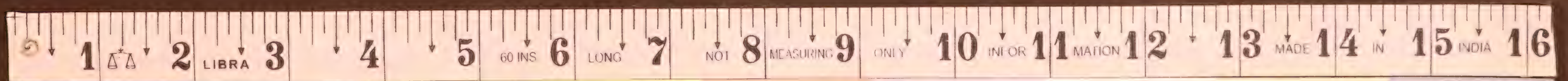

सिं. क्लृप्तानां दोहीणां क्लृप्तो नाववृषभः मगाख्यायान्त क्लृप्तो रात्रौ वा ।
वै. नामचेयस्य क्लृप्तस्येतेव अपवां क्लृप्तोः सिना क्लृप्तमृषिः शुक्लगौ
रयोरादिः नित्यमदातः स्यादित्येके वेत्यनवर्तत इति युक्तं सरोगौ
रोयथापि वेत्यत्रांतो दातृदर्शनात् अमष्टोदकवकवशाना छंदसंतः
अगुंष्टस्य स्वांगालाम कुर्वादीनामिति द्वितीयस्योदात्तत्वे प्राप्तेः नोदा
त्तार्थ आरंभः वशाय ॥ हणानियमार्थं छंदसेवति तेन लोके आयुदा
त्ततेत्याहुः एष्टस्य च छंदसंत उदात्तः स्यात् वाभाषायां एष्टं अर्जुन
स्य त्रणाख्यावेत् अनवन्तावामित्याद्युदात्तस्यापवादः अयस्य स्वाग्या ।

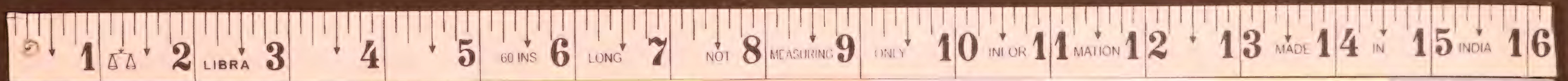

एवावेत् यांतस्यांतात्पूर्वमितियतोनावश्निवायुदात्तेप्राप्तेवचनं आशा
या अदिगावाचेत् दिगाख्याव्यावृत्त्यर्थमिदं अतएवज्ञापकादिकूपर्या
यस्यायुदात्तता इन्द्राशाभ्यस्परि नक्षत्राणामाविषयाणां अंतउदात्तः
स्यात् अश्लेषानुराधादीनांलघावंत इतिप्राप्ते—ष्ठाश्रविष्ठाथनिष्ठाना
मिष्टन्नंतत्वेनायुदात्तेप्राप्तेवचनं नकुश्वस्यकृत्तिकाख्याचेत् अंतउदा
त्तो न कृत्तिकावत्तत्रं केचित्तुकुश्वोय आप्तदिषयाणामिति व्याख्याय ।
आर्यिकावद्गुलिका उमात्राभ्यतोदात्तोनेत्याहुं ज्येष्ठादीनांच अंतउदात्तः
ज्येष्ठमिमिदं आकृतिर्गणोयं ज्येष्ठकनिष्ठयोर्व्यसि अंतउदात्तः स्या

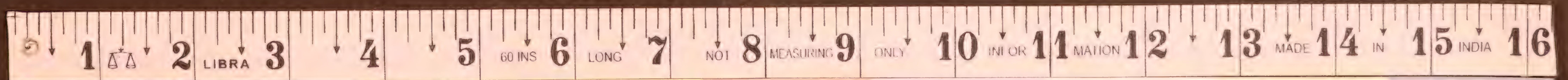

सि. त ज्येष्ठश्राहचमसा कनिष्ठ श्राहचतुरः वयसिके ज्येष्ठः श्रे-: कल्पिष्टः
वै. इह नित्वादायुदात्तपव विल्वनिष्पयोः स्वरितोवा अनयोः रंतः स्वरितोवा
स्यात् पत्तेऽदात्तः इति फिट् सत्रेषु प्रथमः पादः अथादिः शकुशकटेः ।
अधिकारोयं शकटिशकघोरिति षतत् इत्थांतस्य स्त्रीविषयस्य आदि
रुदात्तः स्यात् वलिः तनुः न द्विषयस्यानिसंतस्य वनं नयायः - संतस्य
- सर्पिन पुनपुंसक त्वाधाम्नां च द्यष्टां द्यवामित्यर्थः कुशाः काशाः
माषाः निलाः बहुचान्न गोचूमाः त्रः संख्यायाः पंच स्वांयशिदामदंता ।
नां शि- सर्वनाम कर्णाभ्यां चुवुकादधि श्रोष्टावि वमधु विष्टोविहा

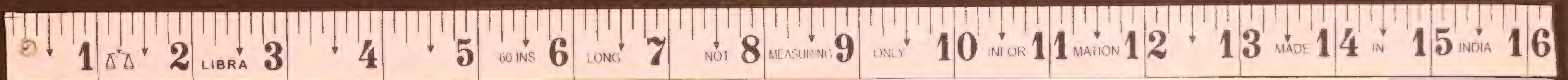

याः प्राणिनां कुपूर्वे कवर्गात् पूर्वश्रुदिरुदात्तः काकः बृकः शुकेषु
मे एषु वर्मां कं त्रिमा व्यावत् त्रिषि परे उवर्णमुदात्तं स्यात् कंडुकः ।
उत्तर्व नन्तातां उन वरुणो वोरिशादसं ॥ स्वसारं ताकृणावै वन पी
वानं मेघं वर्णानां तणानि नितांतानां श्रुदिरुदात्तः पतः हरिणाः
शितिः पृथ्विः हरित ह्रस्वांतस्य ह्रस्वमन्त्राच्चीत्ये अर्द्धर्जं ह्रस्वां
तस्यादिभूतं ह्रस्वमुदात्तं स्यात् मुनिः अक्षर्यादेवनस्य श्रुदिरुदा
त्तः तस्यानाक्षः देवनेत अक्षैर्मीदीयः अर्द्धस्यासमद्योतने अर्द्धे श्रा
मस्य समं शकेन अर्द्धे पिथत्याः पीतद्वार्यानां श्रुदिरुदात्तः पी

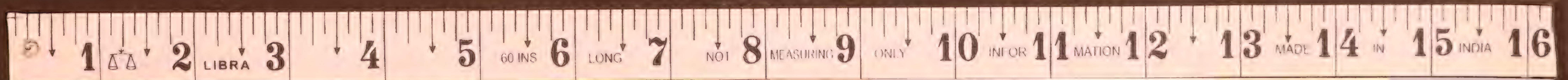

सि. तडःसरलः ग्रामादीनां च ग्रामः सोमः यामः लवंनस्योपमेयनाम।
वै. धेयस्य चंचेवचंचा स्फिगंतस्य निपादांतरं स्फिगितिलपः प्राचांसं
जा नवद्वयपर्वत विशेषव्याघ्रसिंह महिषाणां पषामुपमेयनाम्ना
मादिरुदात्तो न तालश्चतालः मेरुरिवमेरुः व्याघ्रः सिंहः महिषः रा
जविशेषस्य यमन्वाचेत् यमन्वाहदः आंगुडाहरणं अंगः लघा
वंते हयोश्च बह्वो गुरुः अंतैलचौ हयोश्च लघौः सतोर्वह्वकस्य गुरु
रुदात्तः कल्याणः कोलाहलः स्त्रीविषयवर्णाक्षरार्वाणां पषात्र।
याणामायुदात्तः स्त्रीविषय मल्लिका वर्णा श्रेणी हरिणी अक्ष

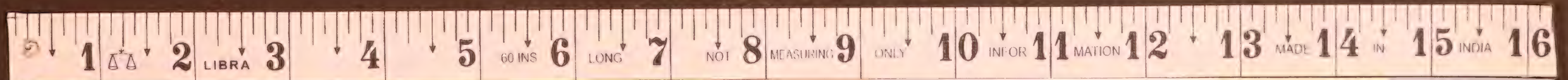
शब्दात् एवोस्तेषांतेः क्षर्वाः तरक्षः शोकुनीनांचलचूर्णं पूर्वैल
बु उदात्तंस्यात् कुक्कुटः तित्तिरिः नर्तप्राण्याख्यायां यथालक्षणां
प्राप्तमदात्तत्वेन वसंतः कृकलासः धान्यानांच हृदक्षांतानां आ
दिरुदात्तः कांतानां श्यामाकाः घातानां माषाः जनपदशब्दानाम
घंतानां केकयः हयादीनामसंयुक्तलांतानामंतः पूर्वैवा हयितिहा
लः संज्ञा पलले शलले हयादीनांकिं एकलः असंयुक्तेति किं म
ल्लः श्रंक्षानांचद्यषां आदिरुदात्तः कृषिः इति द्वितीयः पादः ।
अथ द्वितीयं प्रागीषान् ईषोतस्यहलादेरित्यतः प्राग्द्वितीयाथि

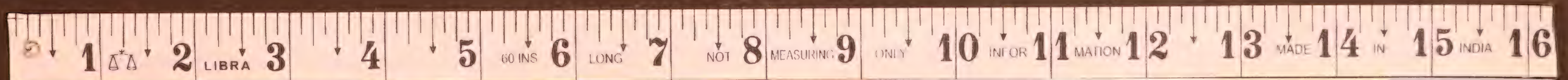
सि- कारः अषां प्राज्ञकारात् मकरवरुदेत्यतः प्राकत्रचा मित्यधिकारः
वै स्वांगानाम् कुर्वादीनां कवर्गरे फवकारादी निवर्जपित्वात्रं नास्वांगा
नाद्वितीयमदान्नं ललाटं कुर्वादीनां कपोलः रसना वदनं मादीनां
च मलयः मकरः शीदीनां प्राकानां शीतग्याशतपुष्पा पांतानां गु
र्वादीनां पादपः आतपः लङ्घादीनां अन्तपं स्यचान्तीयं पुतामगं
ना युत अयुतं अनिधमनिः अणि विपणिः मकरवरुछपारे वतवि
तस्तेत्वाजिद्रात्ताकलोभाकाष्टायेष्टाकाशीनामादिर्वा एषामादि ।
द्वितीयो बोदान्नः मकरः वरुछ इति लंदसिच अमकासयुर्थशा

४५

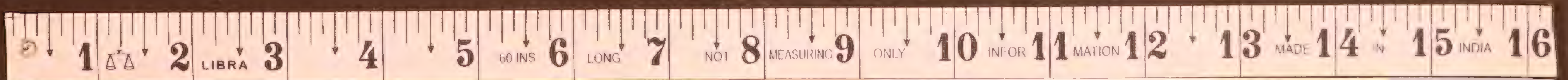

रंभः लक्ष्मणस्वारादादिर्हितीयंबोदात्तं तेयं कर्दमादीनां च आदिर्हि
तीयंबोदात्तं सुगंधिते जनस्य ते वा आदिर्हितीयं ते शब्देष्वेति त्रयः प
र्यायेणोदात्ताः सुगंधिते जनाः नयः फलां तानां आदिर्हितीयंबोदा
त्तं राजादनफलं यामस्यान्त पूर्व कुलायः शान्तस्य वनालक्षुनी
नाशहो लक्षुवतदात्तेस्तः सनाथासभा शिंशुमारो दुंदुवरवलीवर्दी
ष्टारपुरुवरसांच अन्त्यात् पूर्वमुदात्तं द्वितीया सांकाशकां पितृनामि
कादावाचासनां द्वितीयमुदात्तं वा ईषांतस्य हयादेरादिर्वा हलीषा
लांगलीषा उशीरदाशोरकपालपलालशैवालश्यामाकः शरीरशरा

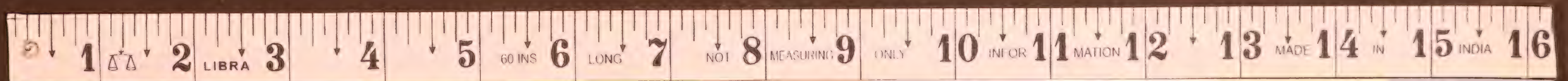

सि. बह्वहिरण्यारण्यतदेवराणां पञ्चमादिरुदात्तः स्यात् महिष्य
वेः षाड्मोर्जायेष्टकाव्यानेत् आदिरुदात्तः महिर्षाजाया अषाढा उपद
धाति इति तृतीयः पादः शकटिकयोरक्षरमक्षरं पयोयेण उदात्तं
शकरिः शकटी शोष्टजस्य ब्राह्मणानामधेयस्य अक्षरमक्षरं पर्या
येणोदात्तं शोष्टजः ब्राह्मणः अन्यत्र शोष्टजः पशुः कृदुत्तरपदप्र
कृतिस्वरेणांतोदात्तः पारावनस्योपोत्तमवर्जं शेषं क्रमेणोदात्तं पा
रावतः भृशजानुमंजकेशकालस्थालीपाकानामभृजलस्थानां पञ्च
चत्वारिंशो भृशभृतीसतरोवर्जपित्वा शिष्टानि क्रमेणोदात्तानि भू

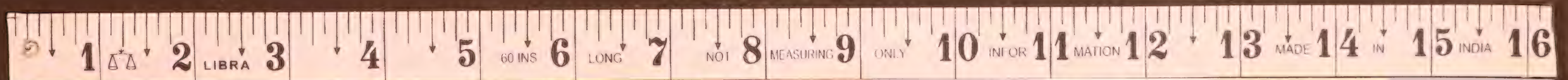
मृजानुः मुंजकेशः कालवालः स्यालीपाक कपिकेशहरिकेशयो।
 छंदसि कपिकेशः हरिकेशः ४ न्यङ्-स्वरौस्वरितौस्पष्टं न्यदुदात्तः
 व्यव-पत्तः सर्वद्वयलक्षणयोरादिः स्वरितः स्यात् तिल्यशिक्यका
 अर्थधान्यकन्यारा जन्यमनुष्णाणामंतः स्वरितः स्यात् तिलानांभ
 वनंक्षेत्रतिल्यं यतोनाचश्चिप्राप्ते विल्वभक्ष्यवीर्याणि छंदः अंतः
 स्वरितानि त्वन्मसिमेतन्वानि स्तरीत्वत् उत्तत्तः पृष्पन् नभं।
 तामन्यकेसमे सिमस्मै सिमस्यार्थवर्णाः न उदात्तः आद्यवर्णाश्चि
 प्रायिकं तत्रट्टष्टेत्येवंपरं वा जेनवात्तस्तनुतेसिमस्मैश्चगंदेपि

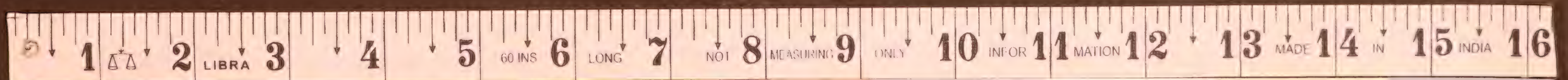
सि भवत्येव निपाता आयुदात्ताः साह्य उपसर्गाश्चाभिवर्जं एवादीना
वै संतः एवमादी नामितिपादांतरं एव एवं नूनं सहतेषुत्रसुरिभिः
सहस्यसइति प्रकरणो सहशब्द आयुदात्त इतिप्रबंधः नद्वित्यं वा
वादीनामभावदात्तौ उनोग्रहणामनुदात्तं पदमेकवर्जमित्यस्य वाचा
य चादृष्योनुदात्ताः स्पष्टं यथेति पादात्ते तंनेमिसूत्रमवोयथा पादांते।
किं यथानो अदितिःकस्त् प्रकारादिद्विरक्तौपरस्योनउदात्तः षट्ःप
टुः शेषंसर्वमनुदात्तं शेषनित्यादिद्विरक्तस्यपरमित्यर्थः प्रशयं दि
वेदिवे इतिशांतनवावायप्रणीते पुफिट् सूत्रेषुत्तरीयःपादः आयु।

५१

दानश्च प्रत्यय आसुदान्नः अग्निः कर्तव्यं अनुदानौषधितौ ।
एवंस्यापवादः यज्ञस्यः नपोयुच्छति शस्त्रियोरनुदानत्वेस्वरि
नाप्रवयोचितः अंतउदान्नः चितः सप्रकृतेर्वहकजर्थाचिनि
प्रत्यये सति प्रकृतिप्रत्यय समुदायस्यांतउदान्नोवाच्य इत्य ।
र्थः नभंतामन्यके यके सरस्वती तक्तस्त तद्वितस्य वित
स्तद्वितस्यांतउदान्नः एवेणासिद्धे त्रित्स्वरवाचनार्थमिदं कौ
जायनाः कितः कितस्तद्वितस्यांतउदान्नः यदाग्नेयः तिस्र
भोजसः अंतउदान्नः तिस्रोयावः सवितः सावेकावस्थीया

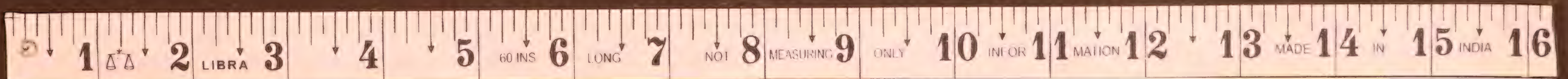

सि.
वै.

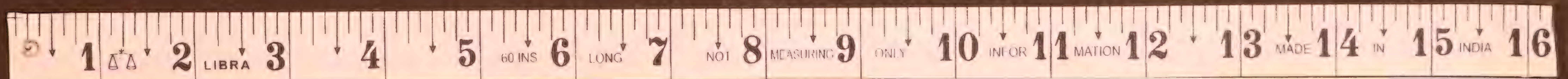
दिविभक्तिः सः सप्तमी बहुवचने तत्रयपकान्ततः परात्
तीयादिविभक्तिरुदात्ता वाचाविरूपः सौकिं राज्ञेत्यादौ।
पकाचो राजशब्दात्परस्य मोभूत् राजोनन्तं विधत्ते राजनि
त्वे तृतीयादिः किं न दर्शयति वाच अतोदात्तादुत्तरपदादौ।
त्यन्तरस्यामनित्यसमासे नित्याविकारविहितसमासादन्य
त्रयदुत्तरपदमतोदात्तमेकाचूततः परा-मीयादिविभक्तिरं
तोदात्तायास्यात् परमवाचा अंचेष्वदस्य सर्वनामस्थान।
अंचेः पराविभक्तिरुदात्ता इंदोदचीव चाविति पूर्वपदां।

५२

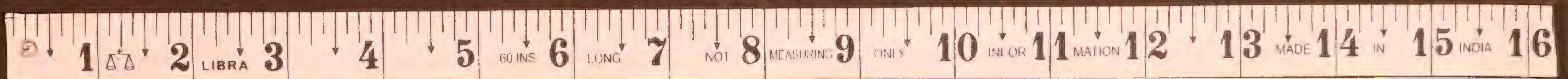
तो दातृत्वप्राप्ते तृतीयादिरित्यनुवर्तमानैः सर्वनामस्थाना
ग्रहणं शास्त्रपरि ग्रहार्थं प्रतीचोवाहन् ऊडिदपदायथुसै
युभ्यः पभ्योः सर्वनामस्थानं विभक्तिरुदात्ता प्र-हा ऊड्यु
पचाग्रहणं कर्तव्यं इह माभूत् अक्षयुवा अक्षयुवे इदं एभि
र्देभिर्नमतः अन्वादेशो नीसीदात्तादित्यनुवर्ततेः न च तत्रातोदा
त्तादित्यनुवर्ततेः न च तत्रातोदात्तायस्तीति वाच्यं इदमोन्वा
देशोऽनुदात्तस्य तृतीयादाविति सूत्रेणानुदात्तस्य अशोविचा
नात् तेन भः माभ्यां गाश्रपु पदन्तो मास् तन्निस् इति षट्प

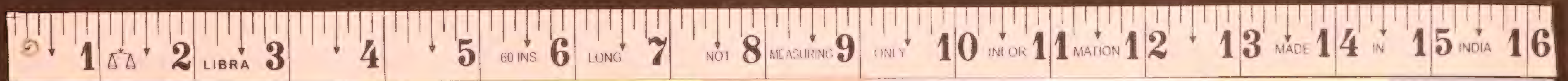
सि. दादयः पुञ्जाभूमिः दङ्गिर्नजिद्वा जायते - सिमासि मन ।
वे. शिन्नेहदशा अष्ट अष्टांफेनेन --- अधाते दुंसः रे रायावा
यं रायोर्धातादिव् दिवेदिवे अष्टनोदीर्घात् शसादिर्विभ
क्तिरुदात्ता अष्टामिर्देशभिः शतरन्तुमोवसुतादी अनुमयः
शतरप्रत्ययः तदन्तोदात्तांत्यरानदी अजादिश्च शसादिर्विभक्ति
रुदात्तास्यात् अच्चारवं प्रथमा जानती क्तावते अन्तोदात्ता ।
किं दधती अभ्यस्तानामादिरित्याद्युदात्तः अनुमः किं तदन्ती
एकादेशोत्र उदात्तः अदुपदेशात्परत्वात् शतर्त्तसार्वधातुक

५३

इतिनिष्ठातः उदात्तयणो हल पूर्वात् उदात्तस्थानेयोयण
हल पूर्वस्तस्मात्परानदीशमादिर्दिभक्तिश्च उदात्तास्यात् चो
दयित्रीसूक्तानां पषानेत्री ऋतं देवाय कृणवते सवित्रे नोङ्
धात्वोः अनयोर्धणाः परेशमादय उदात्तानस्यः ब्रह्मवंधा मे
तृप्तिः सुभे ह्रस्ववङ्मोमतप ह्रस्वांतादंतोदात्तानुश्चप ।
रोमनुबुदात्तः योअष्टिमो उदनिमो श्यर्ति नुटः अक्षरव
नः अंतोदात्ताकिंमात्वाविददिषुमान् स्वरविचौबंजनमवि
द्यमानवदित्येतदत्रन मरुत्वा न श्च निषुत्वा म्वायवागहि ।

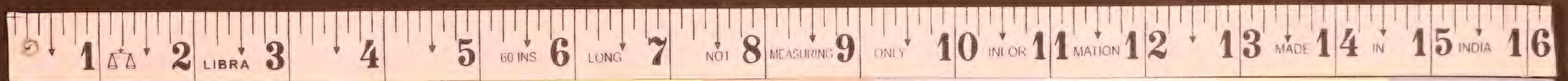

सि.
वै.

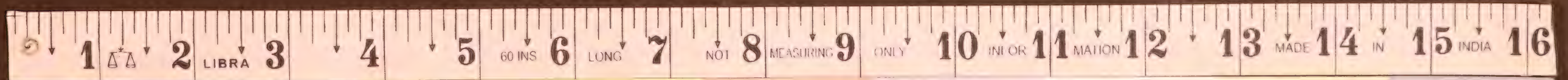
रेशावाव रेवांरेदेवतः नामन्यतरस्यां मतपियोहस्रस्तदंतादे
तांदात्तात्परोनादातोवा चेतंतीसुमतीनां द्यास्त्रंदमि द्यापरो
नामुदातोवो देवसेनामर्भिमजतीनांवेत्युक्तेर्नेह जयं तीनां ।
मरुतोयंत षट्त्रिचतुर्भ्योहलादिः एभ्योहलादिर्विभक्तिरुदा
त्ता आषड्विहयमानः त्रिभिष्टुंदव नगोश्चत्साववर्णागड्डःकु
ड्.कृशः एभ्यः प्रागुक्तंन गवांशतागोभ्योगातः शुनश्चिन्वे
पं सौप्रथमैकवचने वर्णांतात् तेभ्योयुम्नं तेषांयाहि शु
वीहवं दिवोक्तल दिवः पराभलादिर्विभक्तिर्नोदात्ता युभि

५४

रक्तमि भलितिकिं उपत्वाग्नेदिवेदिवे तच्चाप्यतरस्यां नुःप
राभलावोदात्ता नभिर्येमनः तित्स्वरितं निगदव्याख्यातं क
नूनं तास्यनुदात्तेलि. ददुपदेशाल्लसार्वधातुकमनुदात्तमहिजेः
अस्मात्परंलसार्वधातुकमनुदात्तं स्यात् तासेः कत्तो प्रत्ययस्य
रापवादोपं अनुदात्तेत येश्चास्ते डितः अभिचष्टेअन्तेभिः ।
अदुपदेशात् पुरुभजावनस्यते वित्स्वरोयनेनवाथ्यते वर्ज
मानंस्वेदमे तास्या दिभ्यःकिं अनिह्वधेगृणीतः उपदेशग्रह
णात् नेह हतोवृत्राण्यार्या लग्रहणंकिं कतिहनिज्ज्ञानाः ।

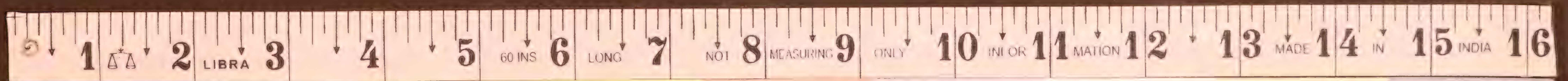

सि.
वै.

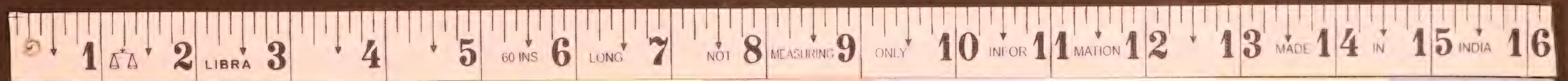
सार्वेति किं शिष्ये अद्विजेः किं हुते यदधाते विंदीधिविदिभ्यो
ने निवक्तव्यं उंधेराजा यतश्चानुदात्तस्य च यत्रेति सूत्रे भाष्ये स्थितं
आदिः सिचिः न्यतरस्यां सिजंतस्यादिरुदात्तो वा यासिष्टवर्तिरसि
नो यल्लिचसेटीउंतो वा सेटिथलंतेपदे उदात्तः अंतो वा आदि
र्वास्यात् पदानैनेत्रयः नदालितीति प्रत्ययात् पूर्वमुदात्तं लला
विथ अत्रवत्तारोपि पर्यायेणोदात्ताः उपोत्तनंरिति वित्प्रत्ययांत
तस्योपोत्तममुदात्तं स्यात् यदाहवनीये इति प्रत्ययस्वराः स
मारसस्य अंतउदात्तः यजप्रियं बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदं उदा

५५

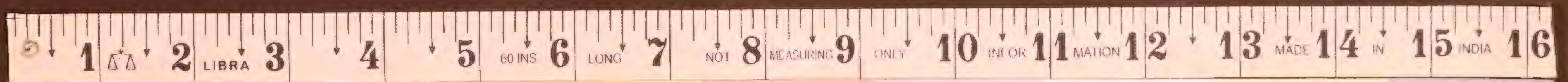

तत्स्वरितयोगिपूर्वपदे प्रकृत्यास्यात् सत्यश्चित्रश्रवस्तमः उदा
नेत्यादिकिं सर्वानुदात्ते पूर्वपदे समा सांतोदात्तत्वमेव यथा ।
स्यात् समपाहः तत्पुरुषतत्पार्थतृतीयासप्तम्यपमानाव्यय ।
द्वितीयाकृत्या सप्तैते पूर्वपरभूतास्तत्पुरुषेपकृत्वा तत्पश्येतः
कृत्यतत्प्राप्त्या अजात्येति तत्पुरुषः किरिणाकाणः किरिका
णाः पतयन्मदयेत्साव मंदयतिमादके इंदेसावतिसप्तमीत ।
तुरुषः शस्त्रीश्यामा अव्ययेनत्रकु निपाताना अजज्ञोवाप्यः
परिगणानं किं स्नात्वाकालकः मुहूर्तसाव भोज्योसं वर्णी

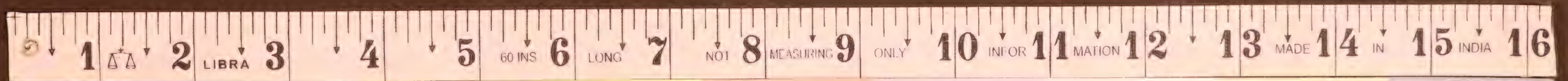

सि. वर्णेष्वनेते वर्णवाचिसुत्ररपदेतवर्जितेवर्णवाचिपूर्वपदं प्र।
वै. कृत्वातत्पुरुषे कृत्स्नमारगः लोहितकल्माषः कृत्स्नशब्देन क
प्रत्ययांतः लोहितशब्द इतश्चंतः वर्णः किं परमकृत्स्नः वर्णेषु
किं कृत्स्नतिलाः अने ते किं कृत्स्नेतेः गाथलवगाथोः प्रमाणे प
तयोरुत्तरपदयाः प्रमाणावाचितितत्पुरुषपूर्वपदं प्रकृत्वा अरि
त्रगाथमुदकं तत्प्रमाणमित्यर्थः गोलवणा यावद्भवेरीयतेता
वदित्यर्थः अरित्रशब्दश्चांतो मच्चोदात्तः प्रमाणमिपत्तापरिच्छे
दमात्र न पुनरामामपव प्रमाणो किं परमगाथं दायाद्यं दाया

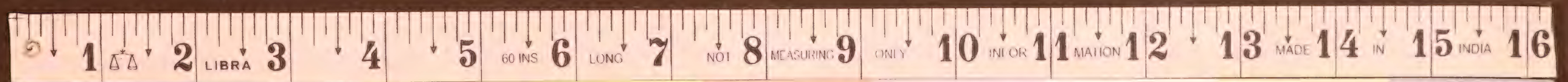
दे तत्पुरुषे प्रकृत्या धनदायादः धनशब्दः कुप्रत्ययान्तः प्रत्यप
स्वरणाद्युदात्तः दापाद्यंकिं परमदायाः प्रतिबंधिचिरकृच्छ्रः ।
योः प्रतिबंधवाचि पूर्वपदे प्रकृत्यापत्ययोः परतस्तत्पुरुषे ग
मनचिरं व्याहरणाकृच्छ्रं गमनंकारणाविकलतयाचिरकाल
भाविकृच्छ्रयोगिवाप्रतिबंधिजायते प्रतिबंधिकिं मूत्रकृच्छ्रं
पदेः पदेशो व्याजवाचिनिपदशब्द उत्तरपदे पूर्वपदं प्रकृत्या ।
तत्पुरुषे मूत्रपदेन प्रस्थितः उच्चारपदेन मूत्रशब्देः पचाद्यजं
नः द्वजंतः उच्चारशब्दोपत्रंतस्याथादिस्वरेणांतोदात्तः अपदे

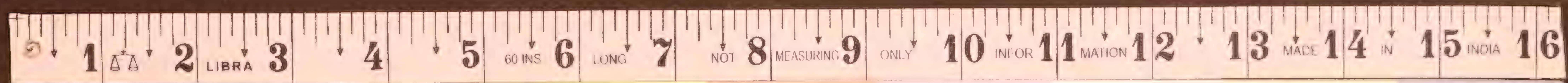
सि. शोकिं विसृपदं निवातेवातत्राणे निवातशब्देवातत्राणावाचिनि
वै. तत्पुरुषेपूर्वपदंप्रकृत्या कुटीनिवातं कुटुनिवातं कुटीशब्देवागे
रादिङीषंतः कुटुशब्देवाङ्गंतः यन्नंतश्चन्ये वातत्राणोकिं राज
निवातवसति निवानशब्देवायकः पाश्च शारदं नातवे ऋतो
भवमार्तवंतदन्यवाचिनि शारदशब्देपरेतत्पुरुषेपूर्वपदंप्रकृ
ति स्वरं स्यात् रज्जुशारदमुदकः शारदशब्दान्नतनार्थः तस्या
स्वपदविग्रह रज्जोः सद्यउद्धृतं रज्जुगा - छजैरसुम्नेत्याद्युदात्तो
व्युत्पादितः अनार्तवेकिं उत्तमशारदं अधर्युक्वाययोर्जातो ।

५

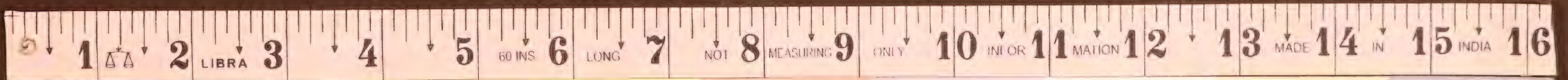
एतयोऽष्टौ ज्ञातिवाचिनित्युरुषः पूर्वपदं प्रकृतिस्वरं कथाच
 र्युः दौवारिककषायं कटशब्दः पवायजंतः स्माद्वैशंपायनोते
 वासिभ्यश्चेतिणिनेः कटचरकाल्लुगिनिलक द्वारेनियुक्तश्चिठ
 कंतोदातः जातौकिं परमाथर्युः सटशप्रतिरूपयोः साटश्यो
 अनयोः पूर्वप्रकृत्यापित्सटशः साट—परमसटशः समा पित्--
 सार्थोत्रप्रज्यमानतानसाटश्यं दिगोप्रमाणो दिगावुत्तरपदे
 प्रमाणायाविनित्युरुषे पूर्वपदं प्रकृतिस्वरं प्राच्यसप्तसप्तः
 सप्तसमाः प्रमाणमस्य प्रमाणो लोदिगोर्नित्यमितिमात्रवो

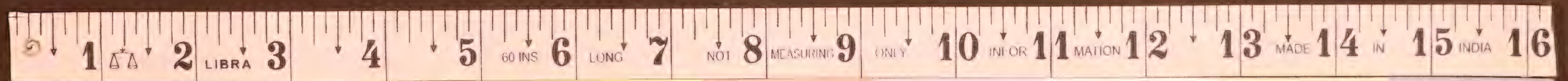
सि.
वै.

लुक प्राच्यशब्दशायुदात्तः प्राच्यश्चासौ सप्तमसमश्च प्राच्यस
प्तसमः द्विगौ किं ब्रीहिप्रत्ययः प्रमाणे किं परमसप्तममः गंत
व्यपण्यं वाणिजे वाणिजशब्दे परेतत्पुरुषे गंतव्यवाचिपण्यवा
चिच पूर्वपदं प्रकृतिस्वरं मद्रवाणिजः गोवाणिजः सप्त।
मीसमासः मद्रशब्दोरकप्रत्ययांतः गंतेति किं परमवाणिजः
मात्रोपज्ञोपक्रमच्छायेन पुंसके मात्रादिषु परतो न पुंसकवाचि
नितत्पुरुषेतथा भिन्नापासुल्य प्रमाणं भिन्नामात्रं भिन्नाश
ब्दो गगरोश्च हल इत्यप्रत्ययान्तः पाणिन्यपज्ञं पाणिनिशब्दोश्चा।

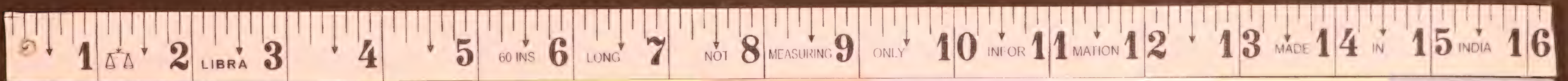

युदात्तः नंदोपक्रमं नंदशब्दः पचायंजंनः शुद्धायं शुशब्द
श्रायुदात्तोत्तिवात् नपुंसकेकिं कुश्लायं सखप्रिययोहिते
पतयोः परयोहितचाचिनित्युरुषेतथा गमनप्रियं गमनस
खि गमनशब्दोलित्स्वरः हितेकिं परमसख श्रीवौच श्रीतोग
म्यायाशायकं ब्राह्मणसखं पायसं छात्रप्रियोनथायः ब्राह्म
णच्छात्र शब्दौ प्रत्ययसरेणांतोदात्तौ श्रीतोकि राजसखं स्वस्वा
मिनि स्वामिशब्दे परे सखाचि पूर्वपदंतथा गोस्वामो स्वकि प
रमावामी पत्न्यावैश्वर्यं दम्नारहपतिर्दमे नभवाकचिदि

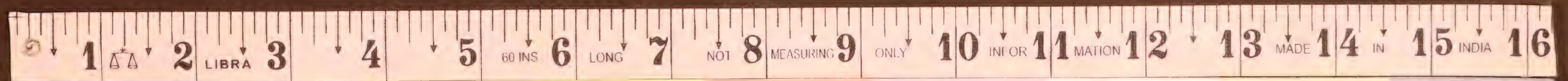

सि. विष पतिशब्देपरे पेश्वर्पवाचिनितत्पुरुषे नैतानिप्रकृत्या भुव-
देः पतिः भूपतिः वाकपतिः चित्पतिः दिवि सूर्यपतिः याम्भुवनं उक्त
विषये भुवनपतिः २ भूस्वचभ्रस्तिभ्यश्तिकुन्ततोभुवनशब्दः
आशंकावाचने दीयस्समंभावेने अस्तित्वाद्यवसायः संभावने
गमनाशंकमस्ति गमनाषाथं गमनेदीयः गमनमाशंकाने
आबाध्यतेनिकदतररितिवासंभाव्यते संभावनेकिं परमनेदी
यः पूर्वभूतपूर्व आद्योभूतपूर्वः आद्य पूर्वः पूर्वशब्दोहृति
विषये भूतपूर्ववर्तते भूतपूर्वकिं परमपूर्वः सविवननीउस

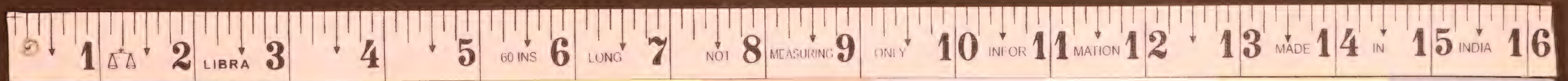

मर्यादसवेशासदेशेषुसामीप्ये एषुएवप्रकृत्या सदसविचं गां
धारिसनीउं कश्मीरसमर्यादं मरसवेशं मद्रसदेशं सामीप्येकिं
सहमर्यादयासमर्यादक्षेत्रं चैत्रस--दं विस्पष्टादीनिगणावत्त
नेषु विस्पष्टकटुकं विस्पष्टशब्दोगतिरनंतरश्रुत्याद्युदात्त विस्पे
किं परमलवणं गुणेति किं विस्पष्टब्राह्मण विस्पष्ट विचित्र व्य
क्त संयन्त्रपंडित कुशल चपल तिष्ठण श्रज्यावमकन्यापवत्स
भावे कर्मचारये अज्यकन श्रुत्यादशवति श्रवमपावाविनिचोत्त
रपदेभाववाचि पूर्वपदे प्रकृत्यागमनश्रेष्ठंगमनज्ञाय गमनाव

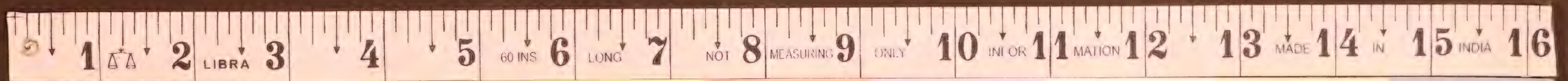

सि. मं गमनकनिष्ठं गमनपापिष्ठं श्रेतिकिं गमनलोभानं मा- ।
वै. किं गमतेनेनेति गमनश्रेयो गमनश्रेय केतिकिं षष्ठीसमासेमा
भूत् कुमारश्च कर्मधारयो-मारश्चमणा कुमारशब्दोत्तोदात्त
आदिः प्रत्येनसि कुमारस्यादिरुदात्तः प्रत्येनसिपरेकर्मधारये
--- भतमेनोःस्यसप्रत्येनाः कुमारप्रत्येनाः पूगोच्चन्यतरस्यां
पूगागणाल्लेखकंवा कुमारवातकाः कुमारजीमूताः आयुदा
तत्वाभावे कुमारश्चेत्येवभवति श्वानकालकपालभगालशरी
वेषादिगो यषुपरेषु पूर्वप्रकृत्यापंचारत्रयः प्रमाणमस्यये

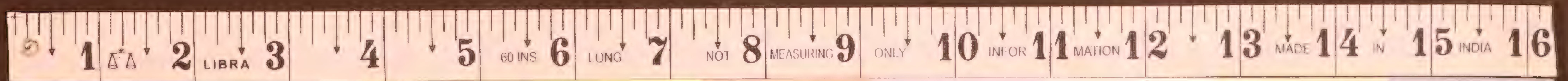

चारत्तिः काल दशमास्यः पंचमासान्भूतः पंचमास्यः तमा
 चीष्टत्पचिकारेदि गोयप पंचकपातः पंचशरावः संख्या
 याश्ति पंचशहः आयुदातः शंतादिषुकिं पंचास्यः द्विगो
 किं परमारत्तिः बहून्यतरस्यां बहुशहस्तथावा बहुरत्तिः २
 बहुमास्यः २ बहुकपालः २ बहुशहोन्नोदातः तस्ययणिस
 सुदातस्वरितयोरिति नवति दिष्टिवितस्पोश्च एतयोः पर।
 तः पूर्वपदं प्रकृत्यावादिमौ पंचदिष्टिः २ पंचवितस्तिः सप्तमी
 सिद्धश्चकपक्ववंधेषकालात् अकालवाविकसप्तम्यंसं-क्त

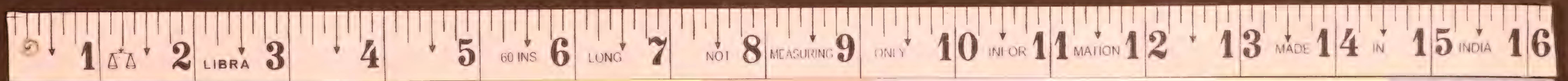

सि. त्वासिद्धादिषु सांकार्षेयतिगणान्तः आतपस्यस्यः भाष्टेतिष्टन्नंतः :
वै. चक्र-धः चक्रशब्देनोदात्तः अकालात्किं पूर्वाह्णसिद्धः क
त्सरेणवाधिः -- तीस्वरः प्रतिप्रसृत्यते परिप्रत्ययावर्ज्य
मानाहोरात्रावयवेषु एतेप्रकृत्या वर्ज्यमानवाविनि आहारा
त्रावयववाविनि चोत्तरपदे परित्रिगर्तृष्टोदेवः प्रतिपूर्वाह्णं
प्रत्यपररात्रं उपपूर्वरात्रं अपत्रिगर्भं उपसर्गं आयुदात्ताः ।
व- ब्रीहितत्पुरुषयोः सिद्धत्वादव्ययीभावायमिदं अपंपर्यो
रेवर्ज्यमानोत्तरपदं तयोरेववर्जनार्थत्वात् अहोरात्रावयवा

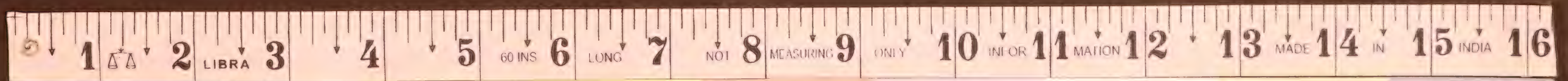
अपि वर्ज्यमाना एव न योर्भवंति वर्ज्येति किं अग्निं प्रति राजन्यवद्
वचनद्वंद्वं धकहसिषु राजन्यवाचिनां बहुवचनानामंधकहसि
षु वर्तमाने द्वंद्वे पूर्वपदाप्रकृत्या म्माफल्कचेक्रकाः शिनिवासदे
वाः शिनिगद्युदात्तो लक्षणाया तदपत्ये वर्तते राजन्यकि द्वै-मै
मायनाः द्वीपे भवा द्वैष्वाः भैमे रपत्य युवा भैमायनः अंधकहस
य एतेन त राजन्यग्रहणमिहाभिषिक्तवश्यानादात्रिवाणाग्रह
णार्थेनैते तथा बहुवचनकिं संकर्षणावासदेवौ द्वंद्वे किं हसी
नाकुमाराहसिकमाराः अंधकहसिषु किं कुरुपंचालाः सांवा

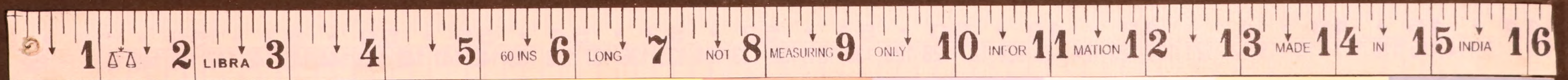
सि. संख्यावाचिपूर्वपदं प्रकृत्याद्वह द्वादश त्रयोदश त्रैस्त्रयसादेशो
वै. नोदात्तो निपात्यते आचावोपसर्जनश्चानेवासी। आचार्योपसा
र्जनांतेवासिनांद्वह पूर्वपदंप्रकृत्या पाणिनीयशौचीयाः ऋस्
रेणामव्योदात्तावेत्तो आवावापसर्जनग्रहणंद्वहविशेषणंसक
लोद्वह आचार्योपसर्जनोयथाविज्ञायेत तेनेहन पाणिनीयदे
वदत्तो आचेति किंछादसवैयाकरणाः श्रंतेवासी किं आपि।
शलपाणिनीयेशास्त्रे कार्तिकोजपादयम्ब पष्ठांद्वहपूर्वप
दंप्रकृत्या कार्तिकोजपाकृतस्येदंकुजपस्येदमित्यणान्तोसाव

१३

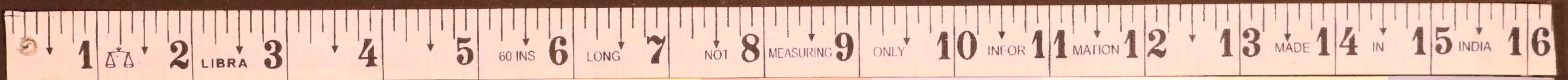
लिमांडकेयौ महान् ब्रीहपराह्णाट्टीषासजाबालभार ।
तहै लिहिलरौरवत्रवृद्धेषुमहच्छद्मः प्रकृत्याब्रीह्यादिषुद ।
शस महाब्रीहि महापराह्णः महागट्टिः महेषासः मह ।
च्छद्मोत्तोदात्तः सन्महदिति प्रतिपदोक्तं समासपवापंस्वरः ।
नेह महतौब्रीहिर्महद्दीहिः क्षलकश्चैश्चदेवे चान्महान् क्ष
क्षकश्चैश्चदेवं महावैश्चदेवं क्षथंलातीति क्षलं तस्मात्क्षता
दिषुके तौदात्तः उष्टः सादिवाभ्योः उष्टपदी उष्टचामी उपः ।
ष्टनि उष्टाद्युदात्तः गौः सादसादिसारथिषु गोसाद गोसा

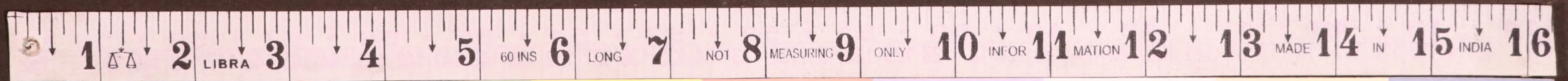
सि.
वे.

दिः गोसारथिः कुरुगार्हपतरिक्तगुर्वसूतजरत्यश्रीलटच्छरु
पापारेवडवानैतिलकः पाण्यकंबलोदासीभाराणांच पषां
समासानादासीभारादेश्वर्षपदंप्रकृत्वा कुरुणांगार्हपतंकु
रुगार्हपत ३प्रत्ययातः कुरुः वृजेरितिवाचं वृजिगार्हपतं वृ
जिरायुदातः रिक्तोगुरुः रिक्तविभाषेनिरिक्तशब्दः असूताज
रती असूतजरती अश्रीदृष्टरूपा अश्रीलटृष्टरूपा अश्रील
शब्दो मसमासत्वात् आयुदातः श्रीर्यस्यालितत श्रीलं सि
त्वाच्च कपिलकादिनाल्लत्वं पारेवडवेवपारेवडवा निपा

तनादिवोर्धेसमासोविभक्त्यलोपश्च पारशब्दोद्धतादित्वादंतो।
दातः तैतिलानांकडः तैतिलकडः तितिलिनोपत्यं-त्रोवाश्च
एतः पाण्यशब्दोद्धतादायुदातः पदायकंवलः संज्ञायामि
तिवक्तव्यं अन्यत्रपणितमेकंवले समासांतोदातत्वमेव प्रति
पदोक्ते समासेक्त्याश्लेषसरोविहितः दास्याभारोदासीभारः।
देवरुतिः यस्यतत्पुरुषस्यएवपदप्रकृतिस्वरत्वमिष्यर्तोवशिष्य
चनविहितं ससर्वोदासीभारादिषुद्रष्टव्यः सरायेसपुरेथां पुरं
शरीरं- यतेस्यामिजिकर्मण्यधिकरेणोविवेजिकिप्रत्ययः अ

सि. लकृच्छादंसः नविषयस्येत्यायुदात्तः पुरशब्दः चतुर्थीतदर्थं चत
वै. र्थं—यत्तदाचिन्त्यत्तरपदेचतुर्थ्यंतप्रकृत्या रूपदाक अर्थोअर्थप
रेचतुर्थ्यंतप्रकृत्या देवार्थं केच क्तातेपरेचतुर्थ्यंतप्रकृत्या गोहि
तं कर्मभारयेनिष्ठा क्तातेपरैर्पूर्वसुनिष्ठांतप्रकृत्या श्रेणिक्ताः
श्रेणिशब्दआयुदात्तः प्रगक्तनाः प्रगशब्दोन्तोदात्तः कर्मभारये
किं श्रेण्या क्तंश्रेणि क्तं अनिष्ठाकिं क्ताक्तं अहीनेहिनी
या अहीनवाचिनिसमासे—तेपरेहिनी—तंप्रकृत्या कष्टश्रितः
यामगतः कष्टशब्दोन्तोदात्तः ग्रामशब्दोनिस्वरे

६४

।

